

Gene Sharp

AFSCHAFFING

van

OORLOG

als een

REALISTIES DOEL

**Geweldloze sancties in plaats van
diktatuur, massamoord, oorlog en onderdrukking.**

Stichting Voorlichting Aktieve Geweldloosheid (SVAG)

CIP-GEGEVENS KONINKLIJKE BIBLIOTHEEK, DEN HAAG

Sharp, Gene

Afschaffing van oorlog als een realistische doel; geweldloze sancties in plaats van diktatuur, massamoord, oorlog en onderdrukking / Gene Sharp; (vert. uit het Engels door E. Bayens en A. van Etten; eindred. Wim Robben). - Zwolle: Stichting Voorlichting Aktieve Geweldloosheid (SVAG). - (Brochure-reeks Aktieve Geweldloosheid; dl.8)

Vert. van resp.: Making the abolition of war a realistic goal. - New York, 1980; en: Investigating new options in conflict and defense. - Australië, 1982.

ISBN 90-6346-308-1

SISO 399.24 UDC 323.25 NUGI 667

Trefw.: geweldloosheid / sociale verdediging.

© Stichting Voorlichting Aktieve Geweldloosheid
Postbus 137, 8000 AC Zwolle (1987)

Uit deze uitgave mag uitsluitend iets verveelvoudigd en/of openbaar gemaakt worden door middel van druk, fotokopie of welke andere wijze ook, na voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

INHOUD

Ten Geleide	4
AFSCHAFFING VAN OORLOG ALS EEN REALISTIES DOEL	5
- Oorlog als alternatief voor onmacht	7
- Een vervangende defensie-politiek?	9
- Bronnen van macht voor een nieuwe politiek	10
- Verzet tegen de zwakke punten van diktaturen	12
- Sociale verdediging	14
- Defensie-verantwoordelijkheid	16
- Andere toepassingen	18
- Kernwapens	19
- Omwapening: van militaire naar sociale verdediging	20
- De konsekventies van sociale verdediging	22
- Het scheppen van een keuze-mogelijkheid	23
ONDERZOEK NAAR NIEUWE KEUZEN IN KONFLIKT EN DEFENSIE	25
- Onopgeloste zaken	25
- Het zoeken naar oplossingen	27
- Sankties en politiek geweld	29
- Alternatieve geweldloze sancties	32
- Onderzoek en beleidsstudies	35
- Gelegenheden in het onderwijs	40
- Tot besluit	44
Noten	46
Ekstra leesmateriaal	48
Netwerk Sociale Verdediging Nederland	50
Gespreks-onderwerpen	51

TEN GELEIDE

In twee korte verhandelingen zet de Amerikaanse onderzoeker Gene Sharp uiteen hoe een eind gemaakt kan worden aan diktatuur, massamoord (genocide), oorlog en stelsels van maatschappelijke onderdrukking.

Zolang een bevolking geen alternatief heeft voor het leger, om een zekere mate van afweer tegen buitenlandse agressie te hebben, blijft het afhankelijk van dit machts-instrument dat ook gebruikt wordt om diktatuur, massamoord, oorlog en onderdrukking mogelijk te maken.

Het ontwikkelen van sociale verdediging en geweldloze sancties, die ook in de internationale politiek door regeringen steeds meer toegepast worden, ziet Gene Sharp als het meest zinvolle alternatief. Hoe dit (via onderzoek, onderwijs, vorming en training) bereikt kan worden, geeft hij in de laatste hoofdstukken aan.

In deze publikatie wordt een uitweg geboden voor vier ernstige problemen, waaronder de mensheid gebukt gaat.

Wim Robben

AFSCHAFFING VAN OORLOG ALS EEN REALISTIES DOEL

Het is algemeen bekend hoe vernietigend de moderne oorlogsvoering is. Toch streven de meeste regeringen er naar hun militaire bewapening en troepenmacht zo groot mogelijk te maken, en de bevolking van hun land steunt hen daarin. Het is duidelijk dat geen van de voorstellen en bewegingen uit het verleden, die oorlog wilden afschaffen en de mensheid een tijdperk van vrede wilden binnenleiden, succes heeft gehad. Integendeel, in sommige belangrijke opzichten lijkt de verwezenlijking van die doeleinden nu verder verwijderd dan jaren geleden.

Natuurlijk zijn er meer ernstige politieke problemen die we nog niet op hebben kunnen lossen, zoals diktatuur, volkerenmoord, sociale onderdrukkingssystemen, machteloosheid van het volk. Daar zal ook rekening mee moeten worden gehouden bij het zoeken naar een oplossing voor het oorlogsprobleem.

Het feit dat oorlogen en oorlogsvoorbereidingen nog steeds voortduren vervult de meeste mensen met een gevoel van hulpeloosheid, hopeloosheid of machteloosheid. "Oorlog is onvermijdelijk", denkt men; we geven de schuld aan de 'menselijke aard' of aan onze favoriete 'kwade krachten'. Anderen sjokken trouw verder op de oude wegen naar de nu verwelkte dromen, zonder na te gaan of ze nog wel de goede kant op gaan. Weer anderen proberen sneller naar hun doel te rennen, of proberen de weg af te snijden, of komen tot wanhoopsdaden - zonder een basis te hebben voor het vertrouwen dat zij wel kunnen slagen, of zelfs maar de zekerheid dat ze de zaak niet zullen verslechteren.

Dit is allemaal niet goed genoeg. Het is mogelijk om

kreatiever te werk te gaan. Het is zelfs onze verantwoordelijkheid om te proberen tot kreatievere akties te komen. Als ze een solide basis hebben en op realistische wijze zijn opgezet, kunnen ze ons nieuwe hoop bieden.

Als een nieuwe aanpak van het oorlogsprobleem een solide basis wil hebben, moet er rekening worden gehouden met enige harde feiten die de meeste vredeswerkers zelden onder ogen durven zien, zoals:

- Er zullen, in wat voor vorm dan ook, altijd konflikten zijn, zowel binnen een samenleving als tussen verschillende samenlevingen, die het gebruik van een vorm van macht nodig maken;
- De 'menselijke aard' hoeft niet te veranderen en zal dat hoogstwaarschijnlijk ook niet;
- Mensen en regeringen zullen vrijheid en rechtvaardigheid niet opofferen voor vrede;
- Er zullen geen massale bekingen tot het pacifisme komen;
- In de kontekst van militaire technologie en militaire veronderstellingen wordt de militair-technologische spiraal niet doorbroken;
- Wrede diktaturen en onderdrukkende systemen bestaan, zullen blijven bestaan, kunnen nog ernstigere vormen aannemen en proberen zich wellicht uit te breiden;
- Afschaffing van kapitalisme leidt niet automaties tot afschaffing van oorlog;
- Onderhandelingen vormen geen vervanging voor het vermogen te strijden en sankties toe te passen;
- Eenzijdige 'ontwapening', het afstand doen van defensievermogen, is géén alternatief voor het oorlogssysteem en is niet mogelijk;
- Op grote schaal toegepaste veelzijdige ontwapening is bijna even onwaarschijnlijk;
- Nationale onafhankelijkheid is niet de oorsprong van oorlog;
- Een wereldregering is een onhaalbare zaak, en als het al kon zou het waarschijnlijk leiden tot een wereldburgeroorlog, tot tirannie en tot door haar begaan of in stand gehouden onrecht.

Bij het zoeken naar een oplossing voor het oorlogsprobleem moeten we ons niet baseren op utopiese illusies of op naïviteit met betrekking tot de politieke bedoelingen van de hoofdpersonen in internationale konflikten.

OORLOG ALS ALTERNATIEF VOOR ONMACHT

Zonder een goed inzicht in de aard van een probleem is het uitermate moeilijk om er een oplossing voor te vinden of te ontwikkelen. Het kan zijn dat we het oorlogsprobleem niet voldoende begrijpen. Als we dit probleem aan willen pakken, moeten we verder kijken dan de doktrines en voorstellen uit het verleden. Het is vaak moeilijk om nieuwe wegen in te slaan, want we voelen ons soms emotioneel verbonden met een favoriete remedie, en soms zijn we verstandelijk niet in staat om op niet-vertrouwde manieren over het probleem na te denken.

Het is duidelijk dat oorlog en militaire voorbereidingen om oorlog te voeren of er mee te dreigen, ingewikkelde oorzaken en konsekventies hebben. Deze zijn in de loop van de geschiedenis ook aanzienlijk gewijzigd. Maar ook al zijn ze ingewikkeld en veranderlijk, het is toch mogelijk deze verschijnselen opnieuw te bekijken en nieuw inzicht te verwerven in de aard ervan en de redenen waarom ze blijven bestaan.

Oorlog en militaire kracht hebben verscheidene functies gehad, waaronder ook het aanvallen en onderdrukken van de bevolking van een andere samenleving, of zelfs van de eigen samenleving. Deze gemene toepassingen van oorlog en militaire middelen mogen ons er echter niet toe brengen de ogen te sluiten voor de edelere doelen waartoe ze zijn aangewend (of waarvan in sommige gevallen werd beweerd dat ze daartoe werden aangewend, om zo de brede steun te krijgen die voor de werkelijke doeleinden misschien niet verkregen was).

Bij belangrijke interne en internationale conflicten gaat het vaak om zaken die van blijvend belang zijn. In politiek opzicht is de wereld een gevaarlijke plaats. Diktaturen komen op, houden zich in stand, en weten zich vaak zelfs uit te breiden. Landen worden aangevallen. Er bestaat een grote verscheidenheid in vormen van onderdrukking. Militaire en politieke minderheidsgroeperingen werpen wettige rege-

ringen omver en vestigen nieuwe onderdrukking. Er wordt volkenmoord gepleegd. Hele volken worden uitgebuit en overheerst door binnenlandse en buitenlandse meesters.

Er zijn daarom doelmatige strijdmethoden nodig voor veel verschillende konfliktsituaties. Tegengeweld is in zulke conflicten toegepast om tegenstanders die voor hun eigen doeleinden geweld gebruiken, te controleren, te beteugelen, te beperken of te verslaan. Zo is er heel vaak gewelddadige strijd, inclusief oorlog, gebruikt om humanitaire doeleinden te bevorderen en samenlevingen te verdedigen tegen vijandige krachten.

Gewelddadige conflicten hebben dienst gedaan als een manier van strijden, als de laatste sanktie die in tijden van ernstig gevaar toegepast kon worden ter bevordering of verdediging van een manier van leven, een geloof, de onafhankelijkheid of een gekozen maatschappelijk systeem tegenover onderdrukkers en aanvallers. In vele samenlevingen en in vele historische periodes geloofden de mensen dat zulk geweld, wat de nadelen er ook van mogen zijn, het enige alternatief was voor dadeloosheid en passieve onderwerping wanneer ze gekonfronteerd werden met een bedreiging van wat hen na aan het hart lag. Invasies werden beantwoord met defensieve oorlog. Door middel van oorlog kon men zich dus bevrijden van een gevoel van onmacht in tijden van gevaar. Oorlog vormde een krachtig middel waarmee in een conflict principes, doeleinden en een samenleving verdedigd en bevorderd konden worden. De meeste mensen geloofden, en geloven nog steeds, dat in dergelijke krisissituaties geen enkele andere techniek afdoende zou kunnen zijn.

Oorlog kan best beestachtig en immoreel geweest zijn, maar toch, ongeacht de nadelen en de resultaten ervan, vormde het een laatste sanktie en een strijdmiddel waarop men terug kon vallen om argumenten te ondersteunen tijdens internationale onderhandelingen en om aanvallen te voorkomen. Als mensen van mening waren dat hun principes en hun vrijheid bedreigd werden door militaire acties van een ander land, dan kon oorlog toegepast worden in de vorm van openlijke strijd. Daar komen de argumenten, waarmee oorlog en militaire voorbereidingen door zowel regeringen als gewone mannen en vrouwen gerechtvaardigd worden, op neer.

Zelfs in een tijdperk van kernraketten en waterstofbommen, die - zoals men weet - in plaats van echte verdediging grootscheepse uitroeiing tot gevolg kunnen hebben, klampt men zich nog steeds vast aan oorlog. Dat komt omdat men de huidige wapens als niet meer dan een verleng-

stuk van de vroegere vormen van oorlog beschouwt. Als men zich er van bewust is dat dergelijke wapens niet in een konflikt gebruikt kunnen worden, dan gelooft men dat hun aanwezigheid ervoor zorgt dat het konflikt geen oorlog wordt en dus dat de mensen hun leven op dezelfde voet voort kunnen zetten. Op die manier dragen de wapens ertoe bij dat de mensen zich niet volslagen hulpeloos voelen tegenover internationale gevaren.

Zolang er behoefte wordt gevoeld aan zulke strijdmethodes, en zolang men geen volwaardig alternatief ziet voor oorlog, zolang is er geen kans dat men afstand doet of afziet van oorlog. Mensen en samenlevingen zullen niet kiezen voor een weerloze opstelling.

EEN VERVANGENDE DEFENSIE-POLITIEK?

Omdat oorlog wordt gebruikt om andere landen te bedreigen en aan te vallen, en die andere landen op hun beurt weer sterk genoeg moeten zijn om aanvallers af te schrikken en om zich te verdedigen, is het onmogelijk de oorlogscyclus te doorbreken zolang mensen en regeringen blind blijven voor het bestaan en de doelmatigheid van alternatieve, niet-militaire verdedigingsmiddelen.

In het verleden is er in vredesvoorstellen en door vredesbewegingen geen geloofwaardige alternatieve defensie-politiek in plaats van oorlog aangegeven. Daarom was het voorspelbaar dat ze geen sukses zouden hebben, wát ze ook voorstelden als oplossing van het oorlogsprobleem: onderhandelingen, compromissen, verzoening, internationale konferenties, supra-nationale bondgenootschappen of verzet tegen oorlog.

Aan de andere kant zijn de voorstanders van een sterke verdediging, door hun koppig volhouden dat alleen militaire middelen in aanmerking komen en dat niet-militaire middelen niet onderzocht hoeven worden, er verantwoordelijk

voor dat er nu zo'n gevaarlijke situatie is ontstaan en dat er te weinig is gedaan aan de ontwikkeling van andere mogelijkheden.

Als we het vertrouwen in oorlog en andere soorten gewelddadige conflicten drasties willen verminderen of geheel willen laten verdwijnen, dan is het noodzakelijk daarvoor in de plaats een geweldloze tegenhanger te stellen, "oorlog zonder geweld", waarmee de vrijheid, een manier van leven, humanitaire principes, instellingen en de samenleving in ieder geval even doelmatig tegen militaire aanvallen beschermd kunnen worden als met behulp van militaire middelen.

Zo'n vervangende defensie-politiek zou door het volgende gekenmerkt moeten worden: (1) ze moet achter de hand kunnen worden gehouden als stimulans om tot een schikking te komen zonder tot openlijke strijd over te gaan (bijvoorbeeld doordat schikkingen er gemakkelijker door worden gemaakt, doordat misvattingen worden tegengegaan en doordat andere partijen van agressie worden afgehouden door een doelmatig verdedigingsvermogen als zodanig), en (2) ze moet effectief toegepast kunnen worden in een openlijke verdedigingsstrijd tegen een aanval. ('Verdediging' moet hier letterlijk worden opgevat, als bescherming, het afweren van gevaar, instandhouding, etc. Verdediging is daarom niet noodzakelijk verbonden aan militaire middelen; ook niet-militaire strijdmethodes hebben in het verleden voor verdediging gezorgd.)

BRONNEN VAN MACHT VOOR EEN NIEUWE POLITIEK

In 1939 ondertekende Albert Einstein een nu beroemde brief aan president Roosevelt waarin hij de mening uitsprak dat het mogelijk was nieuwe, geheel andere wapens op basis van kernsplijting te maken. Hoewel atoomkernen niet door gewone mensen gezien konden worden, en hoewel zulke

kernwapens nog nooit gemaakt waren, zelfs geen prototypes ervan, werd er toch een begin gemaakt met het Manhattan Project. Met behulp van voldoende wetenschappers en hulpbronnen werd er een geheel nieuw wapensysteem gekreëerd.

Er zijn nu meer bewijzen voorhanden dat we een nieuw soort verdedigingssysteem, waarvoor geen militaire middelen nodig zijn, zouden kunnen ontwikkelen dan er in 1939 bewijzen waren dat kernbommen mogelijk waren. Primitieve prototypen van deze nieuwe politiek zijn bijvoorbeeld geïmproviseerde, overwegend geweldloze revoluties tegen tirannen en verdedigende strijd tegen staatsgrepen en bezettingen.

We hebben ook inzicht in de aard van politieke macht, en dat kan voor de politiek van even groot belang zijn als de theorie omtrent de werking van het atoom voor de wapentechnologie. De macht van alle heersers en regeringen is kwetsbaar, onbestendig en afhankelijk van maatschappelijke factoren. Deze maatschappelijke bronnen van macht kunnen geïdentificeerd worden: aanvaarding van het recht van de heerser om te heersen ('autoriteit'), economische hulpbronnen, arbeidskracht, militaire kracht, kennis, vaardigheden, bestuur, politie, gevangenissen, rechtbanken, etc. Elk van deze bronnen heeft veel te maken met, of is rechtstreeks afhankelijk van, de mate van samenwerking, onderwerping, gehoorzaamheid en hulp die de heerser van zijn onderdanen weet te verkrijgen. Dat geldt zowel voor de bevolking als geheel als voor zijn betaalde 'hulpjes' en agenten. Die onafhankelijkheid maakt het, onder bepaalde omstandigheden, mogelijk voor de onderdanen om de mate waarin de heerser van deze bronnen van macht gebruik kan maken te beperken of tot nul te reduceren door de noodzakelijke medewerking en gehoorzaamheid te verminderen of in te trekken.

Als het lukt deze intrekking van goedkeuring, onderwerping en hulp vol te houden ondanks de strafmaatregelen van de heerser, dan is het einde van het regime nabij. Zo zijn alle heersers voor hun positie en hun politieke macht afhankelijk van de gehoorzaamheid, onderwerping en medewerking van hun onderdanen. Dit geldt niet alleen op nationaal nivo maar ook, met enige wijzigingen, voor pogingen tot invasies en vijandelijke bezettingen. De theorie dat macht ontleend wordt aan geweld, en dat de overwinning naar de partij gaat die tot het meeste geweld in staat is, klopt niet.

VERZET TEGEN DE ZWAKKE PUNTEN VAN DIKDATUREN

De wil om zich niet te schikken en om verzet te bieden wordt daarentegen bijzonder belangrijk. Hitler gaf toe dat het heersen over de mensen in de overwonnen gebieden een psychologies probleem vormde: "Men kan niet alleen door middel van geweld heersen. Geweld geeft weliswaar de doorslag, maar het is net zo belangrijk om dat psychologiese iets te hebben dat je bij het africhten van dieren ook nodig hebt om de baas over het beest te zijn. Ze moeten ervan overtuigd zijn dat wij de overwinnaars zijn." De burgerbevolking kan echter weigeren zich te laten overtuigen.

In de geschiedenis zijn zeer veel gevallen bekend van volkeren die weigerden zich te laten overtuigen dat de heersende machten almachtig waren; volkeren die machtige heersers, buitenlandse veroveraars, binnenlandse tirannen, onderdrukkende systemen, usurpatoren en ekonomiese meesters het hoofd boden en die zich ertegen verzetten. Ook al wordt dit meestal niet ingezien, deze methodes om te strijden door middel van protest, niet-samenwerking en ontwrichtende interventie hebben overal ter wereld een belangrijke historiese rol gespeeld, zelfs in de gevallen waarin de geschiedschrijving vooral aandacht heeft voor het politieke geweld dat tegelijkertijd of later plaatsvond.

Deze elementaire vormen van geweldloze strijd zijn in verschillende gevallen en in diverse landen toegepast als een belangrijke of de belangrijkste methode om zich te verdedigen tegen invasies of machtsovernames of beide tegelijk, meestal op geïmproviseerde basis, zonder voorbereiding, training of planning. Voorbeelden hiervan zijn de stakingen en de niet-samenwerking van de Duitsers in de Weimar-republiek tegen de Kapp-putsch in 1920; de door de Duitse regering ondersteunde niet-samenwerking in het Roergebied in 1923, die zich tegen de Franse en Belgiese bezetting richtte; belangrijke onderdelen van het Nederlandse verzet tegen de Nazi's, waaronder diverse grote stakingen in de

periode van 1940-1945; belangrijke onderdelen van het Deense verzet tegen de Duitse bezetting, waaronder de algemene staking in Kopenhagen in 1944, 1940-1945; belangrijke onderdelen van het Noorse verzet tegen het regime van Quisling en de bezetting, 1940-1945; en het Tsjechische verzet tegen de invasie en de bezetting door de Sovjets, 1968-1969.

Veel mensen zijn al vergeten wat het verzet van de Tsjechen inhield en wat er mee bereikt werd, en als er al naar verwezen wordt, worden de feiten verdraaid. Het uiteindelijke doel werd niet bereikt, maar door het verzet slaagde men er wel in om volledige Sovjet-overheersing acht maanden lang af te wenden, van augustus tot april, iets wat met militaire middelen absoluut onmogelijk zou zijn geweest. Er wordt ook vermeld dat dit verzet het moreel van de Russische militairen dusdanig aantastte dat de eerste eenheden al na een paar dagen vervangen moesten worden. Ze werden teruggestuurd naar de Sovjet-Unie, niet naar het Europese deel, waar ze ruchtbaarheid zouden kunnen geven aan wat er gebeurd was, maar naar Siberië. Het Tsjechische verzet werd uitgevoerd zonder enige voorbereiding of training, laat staan dat er plannen waren gemaakt voor wat er gedaan moest worden als er zich onvoorziene omstandigheden zouden voordoen. Hieruit blijkt dat dit soort verzet zelfs krachtiger kan zijn dan militaire middelen, ook al werd er uiteindelijk een nederlaag geleden (als gevolg van kapitulatie door de Tsjechische overheid, niet doordat het verzet verslagen werd).

Naast dit soort gevallen zijn ook andere verzetsbewegingen en revoluties tegen binnenlandse onderdrukking en dictaturen relevant. Daartoe behoren belangrijke aspecten van de volgende gevallen*:

- de Poolse arbeidersbeweging die in 1980-1981 naar een onafhankelijke vakbond en democratisering streefde;
- de revoluties tegen militaire dictaturen die in 1944 in El Salvador en Guatemala plaatsvonden;
- de revolutie tegen de Sjah in Iran (1978-1979);
- de revoluties in het tsaristische Rusland in 1905-1906 en in februari 1917;
- de opstand in Oost-Duitsland in 1953;
- de Poolse bewegingen van 1956, 1970-1971 en 1976;
- de Hongaarse revolutie in 1956-1957;

*En meer recent ook: de val van de diktatoriale regimes van Duvalier op Haïti (febr.1986) en van Markos op de Fillippijnen (eveneens februari 1986). (Red.)

- de kampanje van de boeddhisten tegen het regime van Ngo Dinh Diem in Zuid-Vietnam in 1963;
- de stakingsbeweging van 1953 in Vorkoeta en andere strafkampen in de Sovjet-Unie;
- etc., etc.

Dit soort verzet en verdediging kan tegen dictaturen toegepast worden omdat zelfs ekstreme dictators er niet in slagen zich van hun afhankelijkheid van de bevolking en de samenleving, die ze willen overheersen, te bevrijden. In tegenstelling tot wat doorgaans verondersteld wordt zijn dictaturen niet zo sterk en almachtig als ze ons willen laten geloven. Ze kennen diverse soorten inherente zwakke punten, die er toe bijdragen dat dictaturen niet efficiënt functioneren, dat ze geen volledige controle kunnen uitoefenen en dat hun levensduur beperkt is. Die zwakke punten kunnen opgespoord worden, zodat het verzet zich kan konsentreren op die barsten in de monoliet. Geweldloos verzet is veel beter geschikt voor die taak dan geweld.

SOCIALE VERDEDIGING

De ervaringen die zijn opgedaan in de bovenvermelde en andere gevallen van geïmproviseerd verzet tegen interne machtsovernames, invasies en dictaturen verschaffen geen kant-en-klare vervangende defensie-politiek die simpelweg toegepast kan worden als een vervangingsmiddel voor oorlog. Ze verschaffen ons echter wel primitieve prototypes, die door middel van onderzoek en analyse en door zorgvuldige evaluatie, verdere verfijning, voorbereidingen, planning en training, wél de basis zouden kunnen vormen voor een nieuwe defensie-politiek. Deze politiek zou dan niet gebaseerd zijn op militaire wapens en troepen maar op de burgerbevolking en op maatschappelijke instellingen; op maatschappelijke kracht. Een alternatief voor militaire verdediging is dus mogelijk.

Deze alternatieve afschrikkings- en defensiepolitiek wordt 'sociale verdediging' genoemd. Dat houdt in dat de strijd gevoerd wordt door goed voorbereide burgers, die zich door middel van geweldloze strijd inzetten om de vrijheid, de soevereiniteit en het grondwettelijk stelsel van hun samenleving in stand te houden tegenover interne machtsovernames en eksterne invasies en bezettingen. Het doel is zulke aanvallen af te slaan. Dit moet niet eenvoudigweg gedaan worden door te proberen de wil van de aanvallende partij te veranderen, maar door effectieve overheersing en controle onmogelijk te maken, zowel door massale en selektieve geweldloze niet-samenwerking als door tegenwerking vanuit de bevolking en haar organisaties. De bedoeling is om het de aanvallende partij onmogelijk te maken over de bevolking te heersen en om hem te beletten zijn doelstellingen te verwezenlijken. Als het vermogen om dit te bewerkstelligen echt aanwezig is, en als dat goed wordt ingezien, dan kan men hiermee zowel binnenlandse machtsovernames als invasies afschrikken.

Het is mogelijk om met geweldloze middelen zeer sterke druk uit te oefenen; men kan er zelfs iets mee afdwingen. In plaats van zich te richten op bekering van de tegenstander wordt verzet vanuit de burgerbevolking vaker gevoerd door de tegenstander te ontwrichten, te verlammen of te dwingen, door hem de benodigde medewerking te ontfangen en door de normale werking van het systeem te verstoren. Dit is een basis voor sociale verdedigingsstrategieën.

Een aanval die wordt uitgevoerd om ideologische redenen, bijvoorbeeld met als nevensdoel indoktrinatie van de bevolking, zou waarschijnlijk aanleiding geven tot niet-samenwerking en tegenwerking door kranten, scholen, radio en TV, kerken, alle overheidsinstanties en de gehele bevolking om zo de pogingen tot indoktrinatie te dwarsbomen en de democratische principes opnieuw te bevestigen.

Een aanval die op economische uitbuiting is gericht zou een door economies verzet gekenmerkte reactie oproepen - boycots, stakingen, niet-samenwerking van experts, bedrijfsleidingen, transportpersoneel en funktionarissen - die tot doel heeft alle economische voordelen die de aanvallende partij mocht behalen te verminderen, teniet te doen, of in nadelen om te zetten.

Staatsgrepen en machtsovernames zouden worden beantwoord met niet-samenwerking van ambtenaren, overheidsinstellingen, nationale en plaatselijke bestuursorganen, de politie en prakties alle maatschappelijke instellingen en de bevolking als geheel. Op die manier wordt de rechtmatig-

heid van de machtsovername ontkend en wordt konsolidatie van effectieve controle van de bezetters over de regering en de samenleving verhinderd.

DEFENSIE-VERANTWOORDELIJKHEID

De verantwoordelijkheid voor bepaalde defensie-taken zou bij diverse bevolkingsgroepen en instellingen liggen, afhankelijk van de zaken waar het precies om gaat.

De politie zou bijvoorbeeld weigeren om patriotten die verzet bieden tegen de aanvallende partij op te sporen en te arresteren. Journalisten en redacteuren zouden weigeren zich aan censuur te onderwerpen en zouden illegale kranten publiceren, in grote oplagen of in veel kleine oplagen - zoals dat ook gebeurde tijdens de Russiese revolutie van 1905 en in verschillende door de nazi's bezette landen tijdens de Tweede Wereldoorlog. Met behulp van geheime zenders zouden de vrije radio-uitzendingen voortgezet worden, zoals in 1968 in Tsjechoslowakije gebeurde.

Geestelijken zouden prediken dat het een plicht is om te weigeren de bezetters te helpen, zoals in Nederland gebeurde onder de nazi's.

Politici, ambtenaren, rechters, etc., zouden de illegale opdrachten van de vijand negeren of niet uitvoeren, zodat de vijand geen controle zou kunnen krijgen over de normale werking van de regering, de rechtbanken, etc. - zoals in Duitsland tijdens de Kapp-putsch in 1920.

De rechters zouden de door de bezetter aangestelde beambten tot een illegaal en ongrondwettelijk lichaam verklaren, en ze zouden in hun werk nog steeds de wetten en de grondwet van voor de invasie gebruiken. Verder zouden ze weigeren de bezetter morele steun te verlenen, zelfs als dat zou betekenen dat ze de rechtbanken moesten sluiten.

De leraren zouden weigeren op school propaganda te bedrijven, zoals dat in Noorwegen gebeurde onder de nazi's.

Pogingen om de scholen onder controle te krijgen zouden beantwoord kunnen worden met de weigering de lesplannen te wijzigen of propaganda in te voeren, met uitleg aan de leerlingen waar het om ging, met voortzetting van het normale onderwijs zolang dat mogelijk was en, indien noodzakelijk, met sluiting van de scholen en voortzetting van de lessen bij de kinderen thuis.

Arbeiders en bedrijfsleidingen zouden uitbuiting van het land tegengaan door selectieve stakingen, vertragingen en tegenwerking - zoals in 1923 in het Roergebied plaatsvond.

Op pogingen om beroepsgroepen en vakbonden onder controle te krijgen zou gereageerd kunnen worden met hardnekkig volhouden om de reglementen en procedures van vóór de invasie te gebruiken, met de weigering om nieuwe, door de bezetter opgerichte organisaties te erkennen, met de weigering om kontributie te betalen aan of vergaderingen bij te wonen van zulke nieuwe organisaties, en met toepassing van ontwrichtende stakingen, tegenwerking en verzet van de kant van de bedrijfsleidingen, en economische en politieke boykots.

Deze defensie-taken geven slechts een beeld van een enorme hoeveelheid specifieke vormen van defensieve acties die toegepast zouden kunnen worden. Sociale verdediging gaat niet alleen uit van het principe dat permanente waakzaamheid de prijs is voor de vrijheid, maar ook van het principe dat iedere burger verantwoordelijk is voor de verdediging van de onafhankelijkheid en de vrijheid.

Deze vorm van defensie is vollediger dan het militaire systeem, want de gehele bevolking en alle instellingen worden bij de defensieve strijd betrokken. Omdat de deelname op vrijwillige basis moet geschieden, wil het in geval van crisis een betrouwbaar middel zijn, en omdat er uitgegaan wordt van geweldloze middelen, is sociale verdediging wezenlijk democratisch.

Evenals bij militaire oorlogsvoering wordt deze strijdmethode toegepast tegenover gewelddadige acties van een vijand. Met doden en gewonden moet, evenals bij militaire strijd, rekening worden gehouden. In dit geval worden ze echter gebruikt om de zaak van de verdedigende partij te bevorderen (bijv. door het verzet op te voeren) en de macht van de tegenstander te ondermijnen (door zijn eigen aanhangers van hem te vervreemden). Slachtoffers geven net zoveel aanleiding tot verslagenheid of tot kapitulatie als bij een militair konflikt. Maar in feite blijkt dat het aantal slachtoffers veel geringer is dan bij militaire konflikten.

ANDERE TOEPASSINGEN

Sociale verdediging kan ook gebruikt worden tegen een groep die de macht wil overnemen of om een invasie-macht aan te vallen. Dit werd door een Amerikaanse generaal "het zwaard van sociale verdediging" genoemd. Door middel van de aan geweldloze strijd ten grondslag liggende dynamiek (met name 'politieke jiu-jitsu') en door doelgerichte inspanningen wordt geprobeerd de wil, de loyaliteit en de gehoorzaamheid van de troepen, ambtenaren en bestuurders van de aanvallende partij te ondermijnen. Dat zou er voor kunnen zorgen dat hun betrouwbaarheid en doelmatigheid afneemt, dat de onderdrukking minder wreed wordt en soms dat er bij de tegenpartij massale muiterij optreedt. In extreme gevallen zou het zelfs tot totale ontwrichting van het onderdrukkende en bestuurlijke apparaat kunnen leiden.

Tegelijkertijd zou geprobeerd moeten worden de steun die de vijand krijgt van andere landen en van de eigen bevolking te ondermijnen, om zo in zijn eigen kamp dissidentie, ontwrichting en oppositie te krijgen. Als dat zou lukken, zouden de konsekwenties zeer groot zijn, maar dat neemt niet weg dat de aandacht vooral op het thuisfront gevestigd dient te blijven.

Onder sommige omstandigheden kan het lukken een belangrijke mate van internationaal verzet tegen de aanval en internationale steun voor de sociale verdedigers op te wekken. In een enkel geval zou dit kunnen leiden tot internationale economiese en politieke sancties tegen het land dat de invasie pleegt of de groep die de macht probeert over te nemen. Zulke sancties kunnen soms belangrijk zijn, kijk maar eens naar het Arabiese olie-embargo, maar toch moeten de verdedigers hoofdzakelijk op hun eigen daden vertrouwen.

Van de drie toepassingen die verdediging ruwweg gezegd heeft (verhinderen dat de vijand zijn doelen verwezenlijkt,

motivatie-problemen en onrust kreëren in het vijandelijke kamp, en internationale steun voor de verdedigers en sankties tegen de aanvallers zien te bewerkstelligen) is de eerste veruit de belangrijkste.

KERNWAPENS

De vraag in hoeverre de hier beschreven politiek mogelijkheden of beperkingen heeft tegenover het gebruik van kernwapens is van groot belang. Op dit gebied is er nog niet voldoende onderzoek verricht. Aan de ene kant is het mogelijk dat sociale verdediging uitgroeit tot een volwaardig vervangingsmiddel voor konventionele militaire verdediging, zonder dat het mogelijkheden biedt voor de kernwapenkwestie. Dan zouden er andere middelen gebruikt moeten worden om dat probleem aan te pakken, zoals wapenbeheersings-overeenkomsten, andere internationale controle-middelen, eenzijdige initiatieven om de afhankelijkheid van kernwapens te verminderen, of zelfs ontmanteling van die wapens omdat ze meer gevaar opleveren dan veiligheid verschaffen.

Aan de andere kant kan sociale verdediging op verscheidene indirecte manieren van belang zijn voor het probleem van de kernwapens. Een land dat sociale verdediging toepast en geen kernwapens bezit zal, bijvoorbeeld, veel minder snel het doelwit worden van nucleaire machten dan een land dat andere kernmachten met kernraketten bedreigt.

Een ander voorbeeld is de enorme hoeveelheid 'taktiese' kernwapens die in West-Europa wordt opgehoopt voor het geval de Sovjets een 'Blitzkrieg' naar het westen toe beginnen. De onderliggende gedachte is dat de NAVO-troepen niet in staat zijn West-Europa doeltreffend te verdedigen met konventionele middelen. Als de Westeuropese landen echter een goed uitgewerkte sociale verdediging zouden opzetten, zou het afschrikkingseffekt groter en het defensie-

beleid krachtiger zijn dan met militaire middelen bereikt kan worden. Die landen zouden dan namelijk in staat zijn voor onbepaalde tijd op grote schaal verzet te bieden, zodat ze hun autonomie zouden kunnen behouden, terwijl de Sovjets hun doelen niet zouden kunnen verwezenlijken en het moreel en de betrouwbaarheid van de Sovjet-troepen ondermijnd zouden worden; daar bestaan bewijzen voor. Ze zouden daarom niet op kernwapens hoeven te vertrouwen om de Sovjets af te schrikken en om een aanval op West-Europa af te slaan. Dit soort zaken zou terdege bestudeerd moeten worden.

OMWAPENING:

VAN MILITAIRE NAAR SOCIALE VERDEDIGING

Als het konsept van sociale verdediging volledig ontwikkeld is, zodat het een krachtige defensie-politiek kan opleveren, zal het toch geen toepassing vinden voordat het als effectief wordt beschouwd. Daarom zouden slechts een of enkele landen ermee kunnen beginnen, zonder dat daarvoor verdragen behoeven te worden gesloten met andere landen die zich verbinden hetzelfde te doen. In een latere fase, als andere landen overtuigd raken van de doelmatigheid en de voordelen van sociale verdediging, zouden ze er ook op over kunnen schakelen.

De eerste landen die sociale verdediging gaan invoeren zullen waarschijnlijk de landen zijn die er het meest op gebrand zijn een onafhankelijk defensie-beleid te voeren, maar die niet in staat zijn dit met militaire middelen te verwezenlijken. Zweden en Nederland lopen voorop met door de regering uitgevoerd onderzoek en met de maatschappelijke discussie over sociale verdediging, maar strategies gezien is deze verdedigings-methode urgenter voor Oostenrijk en Finland. Zoals de zaken er nu voor staan lijken de kleinere Westeuropese landen de meest waarschijnlijke kandidaten om

als eerste sociale verdediging, als onderdeel in hun algehele defensie-inspanningen, op te nemen en ook om als eerste, veel later, volledig over te schakelen van militaire naar sociale verdediging.

Het is natuurlijk uitermate moeilijk om nauwkeurige voorspellingen te doen, maar het is best mogelijk dat er in 1990 een of zelfs meerdere Westeuropese landen zijn die aan hun overwegend militaire defensie-politiek een sociale komponent hebben toegevoegd, met of zonder bondgenootschappen, en dat er tegen 2005 een eerste voorbeeld is van een land dat een volledige 'omwapening' van militaire naar sociale verdediging heeft verwezenlijkt.

Er zullen onvermijdelijk sterke bolwerken van verzet tegen invoering van deze nieuwe politiek zijn, en de militaire grootmachten zullen en kunnen waarschijnlijk niet in korte tijd omschakelen. Toch zouden zelfs zulke landen een sociale komponent aan hun verdediging kunnen toevoegen als de effectiviteit en het nut ervan voor bepaalde doeleinden overtuigend aangetoond kan worden.

Elk land dat de eerste stappen in de richting van sociale verdediging gaat zetten moet bijna noodzakelijkerwijs beginnen met het toevoegen van een sociale komponent aan de overwegend militaire verdediging. Uitbreiding hiervan wordt mogelijk als er vooruitgang wordt geboekt met de voorbereidingen en de training en als er meer - en gerechtvaardigd - vertrouwen komt in de afschrikkende en verdedigende werking van deze nieuwe komponent. De militaire komponent zou dan als steeds minder noodzakelijk beschouwd kunnen worden, en zelfs als schadelijk voor volledige effectiviteit van de sociale verdediging, resulterend in geleidelijke vermindering en afschaffing ervan.

Diktatoriale regimes en onstabiele regeringen zullen zich waarschijnlijk het hevigst vastklampen aan hun militaire vermogen, zowel om interne als om internationale redenen. Maar diktaturen kunnen natuurlijk toch beïnvloed worden, niet alleen doordat ze niet langer bang hoeven te zijn voor militaire aanvallen van buitenaf (wat bijdraagt tot interne ontspanning), maar ook doordat de eigen bevolking geweldloze druk kan uitoefenen om meer vrijheid en democratie te krijgen.

DE KONSEKVENTIES VAN SOCIALE VERDEDIGING

Als sociale verdediging tot een haalbare optie kan worden ontwikkeld zou dat verschillende hoogst belangrijke consequenties hebben. In sommige gevallen zouden de internationale spanningen erdoor verminderd worden, doordat het defensieve vermogen van een land gescheiden wordt van het aanvallende vermogen, terwijl deze twee in militaire termen vrijwel hetzelfde zijn. Kleine en middelgrote landen zouden door middel van sociale verdediging weer onafhankelijk kunnen worden op defensie-gebied.

Ook sociale verdediging kost geld en vereist personeel en materieel, maar het zou met veel minder grondstoffen, industriële capaciteit, geld en energie toekunnen dan militaire defensie.

Met sociale verdediging zou het buitenlandse beleid van een land, en het beleid ten opzichte van VN-activiteiten, niet langer behoeven te worden belast met de controle-middelen die in een militair beleid noodzakelijk zijn. Sociale verdediging zou daarentegen bijdragen tot het tot stand komen van een buitenlands beleid en een internationaal beleid waarmee de oplossing van bestaande mondiale problemen bevorderd wordt. Verder zou sociale verdediging beter inhaken op de menselijke behoeften en bevordert het vriendschap en begrip voor het land dat het toepast.

Het nadenken over de mogelijke pluspunten van sociale verdediging en de daarvoor benodigde planning, voorbereiding en training zal waarschijnlijk een stimulans vormen voor een herwaardering van de principes en instellingen van de samenleving die het waard worden geacht verdedigd te worden. Daarnaast zal het een stimulans betekenen voor maatregelen om de samenleving en haar inrichting rechtvaardiger en vrijer te maken, en voor toenemende deelname van de bevolking aan het maatschappelijk gebeuren, zowel in vreedstijd als wanneer er een defensieve strijd gevoerd moet worden.

Zelfs al wordt sociale verdediging ontwikkeld tot een haalbare methode voor afschrikking van en verdediging tegen interne machts-overnames en tegen invasies en bezet-

tingen, dan nog kunnen machtige elites en regeringen vast blijven houden aan een sterk militair apparaat en kunnen ze volharden in hun weigering sociale verdediging in te voeren. Ze kunnen dan echter niet meer, zoals zo lang gebruikelijk is geweest, hun militaire activiteiten 'rechtvaardigen' op grond van de noodzaak van nationale defensie, terwijl hun motieven minder nobel zijn. De mensen zullen dan kunnen doorzien dat het motief om het militaire apparaat in stand te houden niet hetzelfde is als wat hen verteld wordt, en ze kunnen daar naar oordelen en handelen.

HET SCHEPPEN VAN EEN KEUZE-MOGELIJKHEID

Sociale verdediging zou de spiraal van de technologiese bewapening kunnen doorbreken en belangrijke problemen als ontwapenings-onderhandelingen en wapenbeheersings-overeenkomsten uit de wereld kunnen helpen. Zonder de ogen te sluiten voor internationale en binnenlandse gevaren zouden landen zich volledig kunnen mobiliseren om aanvallen te voorkomen, af te schrikken en af te slaan, terwijl ze tegelijkertijd hun afhankelijkheid van militaire middelen verminderen en uiteindelijk opheffen.

Het wordt daarom voor het eerst mogelijk om, voordat er een crisis uitbreekt, een keuze te maken tussen militaire middelen om een aanval af te schrikken en af te slaan, en een alternatief voor oorlog waarmee hetzelfde bereikt kan worden. Zonder zo'n keuzemogelijkheid zullen veruit de meeste mensen en regeringen, met slechts heel weinig uitzonderingen, aan oorlog vast blijven houden. Ze hebben geen echte keuze.

Met die keuzemogelijkheid hangen de verdere gebeurtenissen in belangrijke mate af van de vraag in hoeverre sociale verdediging een adequate verdediging is, en ook in hoeverre men zich daarvan bewust is. Vandaar het immense belang van baanbrekend fundamenteel onderzoek, probleem-

gericht onderzoek, beleidsstudies, haalbaarheidsstudies, voorbereidingen, plannen voor onvoorziene situaties en training. Van even groot belang zijn: de mate waarin de bevolking bereid is zich te verdedigen, de veerkracht die de niet-overheidsinstellingen in het verzet op kunnen brengen, en het vermogen van de sociale verdedigers om verstandige strategieën op te stellen en uit te voeren. Het is ook belangrijk van tevoren vast te stellen wat de mogelijke doeleinden zijn van degenen die eventuele machtsovernames en invasies uitvoeren, en wat de zwakke plekken zijn van die groepen en regimes.

Naar alle waarschijnlijkheid zullen de eerste voorbeelden van volledige omschakeling naar sociale verdediging niet snel en op grote schaal navolging vinden, vooral niet als het gaat om landen die zich betrekkelijk veilig voelen met hun militaire defensie en hun militaire bondgenootschappen. Als sociale verdediging in krisissituaties op de proef is gesteld en als een paar maal is aangetoond dat binnenlandse machtsovernames of invasies er mee afgewend of afgeslagen kunnen worden, dan zal dat waarschijnlijk verreikende gevolgen hebben.

Zulke bewijzen van de doelmatigheid van sociale verdediging zouden steeds meer landen ertoe kunnen brengen de eerste stappen op de weg van militaire naar sociale verdediging te zetten. Hoewel sommige landen misschien nooit volledig afstand zullen doen van hun militaire middelen, zou het kwaad dat ze aan kunnen richten beperkt kunnen worden doordat in de praktijk wordt bewezen dat agressie niet loont en dat de agressor niet slaagt in zijn opzet. Door een alternatief voor militaire defensie in te voeren zouden andere landen echter steeds verder kunnen gaan in hun verwerping van oorlog als een instrument van de nationale politiek. Dit zou er steeds meer toe kunnen leiden dat de rol van militaire macht en van oorlog in de internationale betrekkingen sterk in betekenis vermindert.

ONDERZOEK NAAR NIEUWE KEUZEN IN KONFLIKT EN DEFENSIE

ONOPGELOSTE ZAKEN

Ernstige gevaren bedreigen nog steeds de mensheid. Pogingen ter verbetering van deze situatie zijn vaak mislukt. Vooral moeten wij het feit onder ogen kunnen zien, dat wij er niet in geslaagd zijn om de vier problemen op te lossen van diktatuur, massamoord (genocide), oorlog en stelsels van maatschappelijke onderdrukking. Er zijn sterke krachten aan 't werk om een wereld te scheppen, die nogal erg verschilt van de wereld die de meeste mensen zich zouden wensen.

In deze eeuw hebben wij de ontwikkeling gezien van de meest ekstreme vormen van diktatuur, zoals onder andere het Nazisme en Stalinisme. We hebben de opkomst meegeemaakt van de moderne oorlog, waarvoor de meest destruktieve vormen van bewapening nog in ontwikkeling zijn. We hebben een wijd verbreid gevoel ervaren van persoonlijke en politieke machteloosheid. We hebben gezien, dat de pogingen van maatschappelijke hervormers om gerechtigheid te verkrijgen een slechts zeer beperkt succes boekten of zelfs totaal mislukten, daar zij samenlevingen creëerden, die (zoals in Rusland) nog meer tirannie kenden dan de oude. We hebben gezien dat volkerenmoord, die ook vroeger reeds werd gepleegd, nu massaal werd doorgevoerd door een land dat men tot de beschaafde landen dacht te kunnen rekenen. We hebben gezien dat terreur werd gebruikt zowel om stelsels te handhaven als om ze te wijzigen. We hebben gezien en ervaren dat er een toenemend aantal aanvallen

gedaan zijn op alles dat iets te maken heeft met vrijheid.

Er zijn vele pogingen ondernomen, gebaseerd op gevestigde politieke onderstellingen en gedragslijnen, om deze problemen op te lossen. Desalniettemin zijn we er niet in geslaagd een beduidende stap vooruit te doen in de richting van de oplossing ervan. De verwachtingen voor de toekomst op dit gebied kunnen ons weinig troost bieden. De gevaren zullen in de komende jaren waarschijnlijk steeds verder blijven toenemen. Wat er aan de gang is met de technologiese capaciteit van de moderne bewapening is bijna onvoorstelbaar. Toekomstige diktators zullen veel meer en veel betere middelen tot hun beschikking hebben om de mensheid, individueel en als gemeenschap, onder controle te houden dan bijvoorbeeld Hitler en Stalin dat hadden. De technische kundigheid in het massaal aflachten van mensen is nu zelfs veel meer ontwikkeld, dan de middelen die Hitlers beulen tot hun beschikking hadden (1).

Deze problemen zijn zelfs nog ernstiger geworden naarmate de geïnstitutionaliseerde en technische capaciteiten voor dergelijk geweld en dergelijke machtsmiddelen zijn toegenomen. Toch worden nog steeds de middelen, die regeringen tot hun beschikking hebben om geweld te plegen en om te overheersen, verder tot in het ekstreme ontwikkeld. Naarmate de gedachte dat verbeteringen mogelijk zijn steeds meer op de achtergrond raakt, zien enkelingen en hele gemeenschappen dergelijke problemen steeds meer als onoplosbaar en beschouwen zichzelf als steeds machtelozer om op enige wijze vorm te geven aan hun eigen toekomst. Hun daaruit voortkomend gebrek aan actie wordt gezien als apathie.

Deze problemen zijn echter menselijke problemen, ontstaan en bestendig door menselijke wezens. Daarom ligt het binnen onze macht om de richting, waarin deze problemen gaan, te wijzigen en ze op te lossen. Nieuwe ideeën, meer kennis en een steeds dieper inzicht omtrent zulke problemen zijn nodig om ons te helpen bij het ontwikkelen van beleidlijnen en het uitzetten van een aktiekoers om in deze situatie verandering te brengen.

HET ZOEKEN NAAR OPLOSSINGEN

Onze taak is op zijn minst tweevoudig: op de eerste plaats, om uit te zoeken wat de aard is van die problemen en wat er voor nodig zou kunnen zijn om ze alle kollektief onder ogen te kunnen zien (omdat ze elkaar wellicht wederkerig versterken), en daarna, om te weten te komen welke stappen er genomen moeten worden om een strategische koers uit te zetten met het doel om, gekonfronteerd door deze vier problemen, tot wijzigingen te komen. De ontwikkeling van veranderings-strategieën voor de komende tientallen jaren zal worden beslist door de wijze waarop wij tegen de fundamentele oorzaken van deze problemen aankijken en dientengevolge door wat er nodig is om er verbetering in te brengen. Er zijn natuurlijk nog meer ernstige problemen (ondermeer die van milieu, water, voedsel, bevolking en de vernietiging van ongeletterde kulturen) die hier niet ter discussie komen, maar die evenzeer actie en aandacht vereisen en die eerder en gemakkelijker opgelost zouden kunnen worden door de oplossing van de vier problemen, waarop nu onze aandacht is gericht.

Men kan bij die vier problemen wijzen op twee algemene kenmerken. De ene is de capaciteit voor het op grote schaal aanwenden van politiek geweld door betrekkelijk kleine groepjes mensen, die politieke apparaten van binnenlands en internationaal geweld in hun macht hebben. Het andere kenmerk is dat een groot deel van de bevolking in deze landen, en op de eerste plaats zijn dat dan de slachtoffers van dit geweld en deze overheersing, een wijd verbreid en diep gevoel van machteloosheid heeft. Twee essentiële delen van het probleem bestaan daarom uit de vraag hoe men zich van dit geweld kan ontdoen of het onder controle kan houden, en hoe men de mensen de kracht kan geven om hun eigen leven en hun eigen lot weer te beheersen en in eigen handen te houden, ondanks ernstige bedreigingen.

Deze vier problemen - diktatuur, massamoord, oorlog en stelsels van maatschappelijke onderdrukking - zijn wellicht geen gescheiden problemen, die elk aparte oplossingen behoeven; misschien is dat zelfs wel onmogelijk, ook al hebben we dit gewoonlijk wel aangenomen. Het zou best kunnen dat

zij onderling verbonden zijn; dat ze slechts vier uitingen zijn van één en hetzelfde probleem: het gebruik van georganiseerd geweld voor politieke doeleinden.

Politiek geweld betekent hier lichamelijk geweld, dat wordt aangewend of waarmee wordt bedreigd voor politieke doeleinden. Dat omvat gevangenneming, oorlog, folteringen, sluipmoorden, staatsgrepen, terreur, guerrilla, afstraffingen, relletjes en andere vormen. De capaciteit voor dergelijk geweld krijgt haar institutionele en legale vorm via gevangenisstelsels, concentratiekampen, strijdkrachten, militia, staatspolitie en moord-escaders.

Zonder geïnstitutionaliseerd politiek geweld zouden diktatuur, massamoord, oorlog en stelsels van maatschappelijke onderdrukking niet kunnen bestaan. Hoe zou men een onderdrukkend maatschappelijk stelsel kunnen handhaven zonder dat men de mogelijkheid heeft om de ontevreden te arresteren, zonder dat men over faciliteiten beschikt om ze gevangen te houden, of zonder dat men de macht heeft om militairen in te kunnen zetten om alle onrust de kop in te drukken? Hoe zou men een diktatuur staande kunnen houden zonder dat men de beschikking heeft over binnenlandse geweldssystemen, om daarmee de geknechte bevolking onder de duim te houden? Zonder politiek geweld zouden belangrijke internationale conflicten andere vormen aannemen dan moderne oorlogvoering. Men zou geen massamoord kunnen plegen zonder dat men over de capaciteit beschikt om grote aantallen mensen te doden.

Als geïnstitutionaliseerd geweld is dit geweld niet de spontane uitbarsting van "agressie" of "frustratie". Het is het stelselmatig, weloverwogen, georganiseerd aanwenden van geweld door instellingen, die met opzet in het leven zijn geroepen om dat geweld uit te kunnen oefenen. Dit brengt een ernstig gevaar teweeg, dat tot nu toe grotendeels onopgemerkt is gebleven: als men een instelling in het leven roept om politiek geweld te gebruiken voor een bepaald doel, zelfs als dat doel goed is, dan kan diezelfde instelling gebruikt worden voor een totaal ander doel. Bijvoorbeeld, een leger dat op de been is gebracht om een land te verdedigen tegen een buitenlandse invasie, kan zich tegen zijn eigen regering keren en door middel van een staatsgreep een andere regering aan de macht helpen, of dat leger kan worden omgevormd om bewegingen voor grotere binnenlandse vrijheid of maatschappelijke gerechtigheid te kunnen onderdrukken. De instellingen van politiek geweld zijn niet gebonden aan een bepaalde doelstelling, zelfs niet aan een taak waarvoor ze oorspronkelijk waren bestemd.

Hun capaciteit kan men gaan gebruiken voor andere onoverwogen of ongewenste doelstellingen, soms onder bevel van anderen, soms op eigen gezag (2).

Gewelddadige sancties voor politieke doeleinden zijn daarom integraal verbonden met enkele van de ernstigste problemen van onze tijd. Tegelijkertijd behoren zij echter tot het wezen van de moderne regeringen en van het staatsbestel, daar men ze in het land zelf nodig heeft voor het afdwingen van orde en wet, en internationaal voor het handhaven van de soevereiniteit en het beschermen van belangen. Men is van mening gewelddadige sancties nodig te hebben vanwege de waarneming dat het de krachtigste actie-middelen zijn, die men tot zijn beschikking heeft.

Tegelijkertijd bestaan er echter redenen om ontevreden te zijn over geweld als de uiteindelijke sanctie: 1) het destructieve vermogen van geweld heeft een onaanvaardbaar niveau bereikt; 2) men heeft geen bevredigende middelen kunnen vinden om af te rekenen met bepaalde soorten van politiek geweld, zoals terreur, massamoord en nucleaire wapens; 3) als men in de strijd met een tegenstander, die over veel meer geweld kan beschikken dan jij, van geweld afhankelijk is, dan zal zo'n overmacht onvermijdelijk leiden tot onderwerping, zelfvernietiging of overgave; en 4) er zitten op lange termijn ongewenste structurele consequenties vast aan politiek geweld als uiterste sanctie van de samenleving, die deels betrekking hebben op het verwisselbaar zijn van de doeleinden waarvoor het gebruikt kan worden, maar die ook in andere factoren geworteld zijn (3).

SANKTIES EN POLITIEK GEWELD

Als moderne politieke stelsels van politiek geweld afhankelijk zijn om zich staande te houden, is het dan niet mogelijk om van deze afhankelijkheid van politiek geweld af

te komen en daardoor ook die vier problemen uit te schakelen?

Het is duidelijk dat sankties niet eenvoudig kunnen worden afgeschaft of verloochend. Elke samenleving heeft enige vorm van uiteindelijke sankties nodig. (Met sankties bedoelen wij hier middelen om straf of vergelding toe te passen als men zich niet op de gewenste wijze gedraagt.) Binnen een samenleving hebben mensen, groepen en de samenleving als totaliteit enige vorm van uiterste sanktie nodig om dringende conflicten te kunnen afhandelen, om bepaalde minimale gedragsnormen te kunnen afdwingen, om op een of andere wijze te kunnen afrekenen met zeer destructieve en gewelddadige handelwijzen binnen een samenleving, en om interne machtsgrepen en onderdrukking te voorkomen. Internationaal ziet een gemeenschap zich geplaagd tegenover conflicten, waarbij zeer belangrijke kwesties op het spel staan. De gevaren zijn vaak heel reëel. Het gebeurt echt wel dat landen, zelfs kleine "onschuldige" landjes die temidden van een breder konflikt neutraal proberen te blijven, met een inval van buitenaf te maken krijgen; en mensen, die niemand een haarbreed in de weg leggen, zijn onderdrukt, geknecht en uitgeroeid door buitenlandse aanvallers.

Men gebruikt sankties op twee manieren: of men houdt ze in reserve om zo met sukses bepaalde routine-procedures beter te kunnen afwerken; of men oefent ze rechtstreeks uit als men oppositie moet trotseren en de normale procedures hebben gefaald, niet meer kunnen worden toegepast of niet geschikt zijn. Sankties worden door staten gebruikt om er de gehoorzaamheid van de bevolking mee af te dwingen; door de burgerij worden ze aangewend tegen de staat; door bepaalde organisaties tegen andere en tenslotte gebruiken staten ze tegen elkaar. Sankties in de binnenlandse en in de internationale politiek zijn gewoonlijk een sleutel-element in de politieke macht. De meest gewelddadige sankties worden eigenlijk gebruikt als bestraffing voor ongehoorzaamheid of voor inbreuk op verwachtingen, en dus niet op de eerste plaats om het doel te bereiken, dat vervat lag in de oorspronkelijke wens of opdracht. Maar sommige gewelddadige sankties en (vaker) geweldloze sankties kunnen worden gebruikt met de primaire bedoeling het oorspronkelijk gestelde doel te verwezenlijken, dat je tot nu toe is onthouden of geweigerd. In vele situaties kan alleen al de mogelijkheid of de bedreiging om de sankties toe te passen voldoende zijn om iemand tot het gewenste gedrag te bewegen.

In dringende binnenlandse en internationale conflicten gaat

het vaak om ernstige kwesties. Het niet uitvechten van conflicten of het mislukken van zo'n strijd zijn vaak van duurzame en fundamentele betekenis, zoals men telkens weer kan zien in de geschiedenis van de twintigste eeuw. Als grote groepen mensen en soms hele naties het moeten stellen zonder geschikte sankties, zullen zij niet in staat zijn zich te verzetten tegen overheersing door buitenlandse aanvallers, binnenlandse diktators of economische onderdrukkers.

Er bestaat dus een wettige behoefte aan enige vorm van sankties, een of andere manier om zich te beschermen tegen eksterne gevaren en tegemoet te komen aan bepaalde binnenlandse behoeften. Deze behoefte wordt vrij algemeen erkend en ligt ten grondslag aan de steun, die gegeven wordt aan geïnstitutionaliseerd politiek geweld, waaronder ook oorlog is begrepen. De behoefte aan sankties voor het bereiken van minstens bepaalde minimale doelstellingen (de meningen daarover zouden kunnen verschillen), is zo'n fundamentele maatschappelijke behoefte, dat men die niet eenvoudigweg kan opheffen of verloochenen. Dit geldt voor onverschillig welk maatschappelijk, economies of politiek stelsel dan ook (4).

De meeste mensen en de meeste regimes vertrouwen erop, dat in ekstreme situaties in de binnenlandse en de internationale politiek, politiek geweld - als een dreigement of in werkelijkheid toegepast - de enige beschikbare realistische sanktie-maatregel biedt, DE definitieve sanktie, die een redelijke kans biedt dat ze afdoende is. Dit betekent niet dat men politiek geweld altijd heeft verwelkomd als een positief goed. Men heeft het meestal slechts geaksepteerd als een noodzakelijk kwaad. De erkenning van de gevaren ervan heeft in liberale democratieën geleid tot wettelijke en constitutionele beperkingen of verboden in het aanwenden van politiek geweld. Dit heeft echter het probleem niet opgelost, daar de instellingen voor politiek geweld de beperkingen of de verboden altijd kunnen negeren of trotseren. We hebben altijd aangenomen dat we moesten vertrouwen op geweld als de enige beschikbare definitieve sanktie; ofschoon we dat niet prettig vonden; ofschoon we het probeerden te matigen of te rechtvaardigen; ofschoon we trachtten het op verschillende wijzen te beperken. Mensen en samenlevingen hebben dus hun vertrouwen gesteld juist in dat verschijnsel, dat het meest heeft bijgedragen tot zoveel tragiese en fundamentele gevolgen.

Maar is het werkelijk waar, dat politiek geweld de enige beschikbare sankties biedt, die in staat zijn in crisis-situa-

ties effectief te worden gebruikt?

ALTERNATIEVE GEWELDLOZE SANKTIES

In tegenstelling tot wat algemeen wordt aangenomen bestaan er ook een heel ander soort sankties, die op brede schaal zijn toegepast in plaats van gewelddadige sankties, zowel in het land zelf als internationaal, door personen, groepen, maatschappelijke bewegingen, hele samenlevingen, en regeringen in diverse konflikt-situaties. Internationaal hebben geweldloze sankties onder andere bestaan uit weigering tot samenwerking, economiese embargo's, diplomatieke boycots en zelfs geweldloze invasies. In het land zelf zijn het, onder andere, burgerlijke opstanden, burgerlijke ongehoorzaamheidskampagnes, stakingen, economiese boycots, strijd voor burgerlijke vrijheden, kampagnes ter verkrijging van rechten voor minderheden, munitie en zelfs geweldloze sankties voor handhaving van de wet. Deze geweldloze sankties zijn gebruikt in zeer uiteenlopende perioden in de geschiedenis, in verschillende kulturen en politieke situaties, en ook voor een grote verscheidenheid van doeleinden (5).

Deze groep sankties noemt men de techniek van geweldloze aktie. Ze omvat vele soorten geweldloze "wapens" of strafmaatregelen en andere manieren om druk uit te oefenen, die gebruikt worden voor het bestrijden of het verwezenlijken van bepaalde doelstellingen. Er zijn minstens 198 specifieke aktie-methodes geïdentificeerd. Akties, die in deze techniek zijn begrepen, zijn velerlei: van zachte symboliese wijzen van protest, via de mogelijk verlamme vormen van maatschappelijke, economiese en politieke weigering tot samenwerking, tot en met de grote groep van verschillende ontwrichtende vormen van geweldloze fysieke, psychologische, sociale, economiese en politieke interventie (6).

De methoden van geweldloos lijdelijk verzet omvatten

diverse vormen van economische boycots, stakingen en weigering tot politieke samenwerking, die, als ze samen met andere methoden onder geëigende omstandigheden worden toegepast, een volledige verlamming kunnen veroorzaken van de instellingen waartegen ze worden gericht. Deze methodes kunnen het een vijandig regime onmogelijk maken haar doelstellingen te verwezenlijken. Bij deze manier van strijden wordt geen geweld gebruikt, en moet ook niet gebruikt worden, want de werkzaamheid ervan wordt voor het grootste deel teweeggebracht door politieke jiu-jitsu, waarbij geweldadige onderdrukking op zodanige wijze werkt, dat het ondersteuning voor de tegenstander ondermijnt en steun voor de geweldloze partij vergroot.

Deze soort actie is gebaseerd op de opvatting, dat politieke macht ontleend wordt aan de samenwerking en steun van mensen en instellingen. Deze hulp kan men iedere instelling, beleidsvorm of regime verlenen, weigeren of in meer beperkte vorm toestaan. In tegenstelling tot wat algemeen wordt aangenomen kunnen mensen, die de geweldloze techniek gebruiken, met succes opereren tegen een geweldadig en onderdrukkend regime ZONDER zelf tot geweldadigheid over te gaan. De techniek heeft diktatoriale stelsels verslagen en zelfs vernietigd. Geweldloze actie kan bij tijden niet alleen een verandering veroorzaken in hetgeen de mensen geloven en menen, maar het kan ook doelstellingen realiseren door middel van de mechanismen van schikking en geweldloze dwang (7).

Geweldloze sancties, die gebruik maken van lijdelijk verzet en samenwerking weigeren, zijn effectief doordat ze rechtstreeks de machtsbronnen van de tegenstander afsnijden. Dit wordt mogelijk gemaakt doordat alle regimes, ook de meest diktatoriale, voor hun machtsbronnen afhankelijk zijn van de mensen over wie ze heersen; als gehoorzaamheid en samenwerking geweigerd of ingetrokken worden, worden ook deze machtsbronnen beperkt of afgesneden, waardoor na verloop van tijd het regime uiteenvalt. Men kan veranderingen teweegbrengen door middel van schikking en geweldloze dwang, omdat met deze techniek de bevolking in staat is haar eigen bronnen van maatschappelijke, economische en politieke macht in werking te zetten en ook om het vijandige regimes en onderdrukkende heersers steeds moeilijker te maken om te beschikken over hun bronnen van macht. Deze middelen, mits deskundig ontwikkeld en toegepast, kunnen méér uitwerking hebben voor maatschappelijke en politieke doeleinden die verenigbaar zijn met deelname en vrijheid van het volk, dan politiek geweld dat ooit zal

kunnen.

In bepaalde gevallen hebben deze geweldloze middelen Nazi's verslagen, kommunistiese heersers gefrustreerd, diktaturen ondermijnd, wereldrijken uiteen doen vallen, buitenlandse invallers bestreden, en staatsgrepen verijdeld. Deze geweldloze sankties en strijdmethodes zijn in velerlei kulturen overal ter wereld toegepast door mensen, die nooit aanhangers waren van het geloof in geweldloosheid, en dat ook nooit werden. Toch waren deze "gewone" mensen niet alleen tot grote daden van moed in staat, maar ook van grote macht in het bepalen van hun eigen bestaan en hun eigen toekomst.

Daarom zijn wij, ondanks de gewelddadigheid van onze tijd, niet verstoken van hulpmiddelen voor het ontwikkelen van alternatieven voor politiek geweld. Er bestaat een rijke geschiedenis van mensen en instellingen, die geweldloze sankties hebben toegepast, en uit dit erfgoed kunnen wij putten. Wij moeten er echter voor zorgen hen niet eenvoudigweg te imiteren. Wij kunnen geweldloze strijdmethodes uit het verleden beschouwen als primitieve prototypen van hetgeen wat mogelijk is. Dit zijn allemaal gevallen geweest van akties, die uitgevoerd werden door mensen die hun motivatie vonden in inspiratie, intuïtie en improvisatie. Met behulp van hetgeen zij hebben bereikt kunnen wij, als wij dat willen, ons beijveren om te weten te komen op welke wijze wij de effectiviteit van deze strijdvorm vele malen kunnen vergroten. Als wij dat doen ligt er binnen ons bereik een krachbron, die niet alleen politiek geweld in kracht evenaart, maar deze zelfs verre overtreft.

Geweldloze sankties hebben in zich de mogelijkheid om als sankties de plaats in te nemen van politiek geweld. Dit zou ons in staat kunnen stellen om tegelijkertijd ernstige politieke onderdrukking en internationale agressie te bestrijden en tegen te gaan, en zo op de lange duur het totale kwantum van geïnstitutionaliseerd politiek geweld te vermindern. Dat zou dan zeer heilzame gevolgen kunnen hebben.

Om het potentieel van geweldloze sankties te kunnen ontwikkelen en evalueren moeten er twee belangrijke taken worden vervuld: 1) onderzoek en beleidsstudies en 2) onderwijs- en vormingswerk. Deze vertonen beduidende verschillen met de bestaande vormen van "vredesonderzoek" en "vredesstudies". Ze zijn primair gericht op:

- 1) de aard en de mogelijkheden van geweldloze sankties, als men ze vergelijkt met gewelddadige, en
- 2) de vier problemen (diktatuur, massamoord, oorlog, onderdrukking), die voor hun bestaan geïnstitutionaliseerd politiek

geweld nodig hebben, terwijl geweldloze sancties juist bedoeld zijn om dit weg te nemen.

ONDERZOEK EN BELEIDSSTUDIES

In het verleden is de zorg, dat onderzoek gebruikt zou moeten worden om oorlog en andere vormen van geweld te voorkomen, tot uitdrukking gekomen in programma's en instellingen voor vredes-onderzoek en zelfs in nationale instellingen of akademies voor vredes-onderzoek. Of dergelijk onderzoekswerk zeer nuttig is, of betrekkelijk nuttig, of een verspilling van hulpmiddelen of zelfs in feite schadelijk, wordt in hoge mate bepaald door de oriëntering ervan en door de taken die het moet vervullen. Het kiezen van de juiste oriëntering en taken is daarom van beslissend belang en moet daarom met de grootste zorg worden bekeken (8).

Dergelijke programma's moeten twee gevaren vermijden: 1) het aanvaarden van militaire onderstellingen en 2) het aanvaarden van de onderstellingen van verschillende vredes-groeperingen. Als men militaire onderstellingen aanvaardt, doet men niet alleen veel bestaand werk onnodig voor de tweede keer, men bouwt ook voort op onderstellingen die er niets toe hebben bijgedragen de wereldvrede meer nabij te brengen, maar daarentegen hebben bijgedragen aan de ekstreme gevaren van onze tijd. Als men de onderstellingen van vredesgroepen aanvaardt, bouwt men ook voort op benaderingen die er niet in geslaagd zijn aan oorlog een eind te maken, hetgeen minstens gedeeltelijk te wijten is aan het feit dat ze niet ten volle de behoefte aan effectieve middelen onder ogen hebben gezien om dringende conflicten te kunnen aangaan en vijandige krachten te weerstaan.

Dringend behoefte is er echter aan onderzoek en beleidsstudies, die zo verstandig zijn om beide soorten onderstellingen te vermijden en die volledig de realiteit van conflicten, de behoefte aan sancties, en de ernst van de binnen-

en buitenlandse gevaren van agressie, overweldigingen, dictaturen, massamoord, stelsels van maatschappelijke onderdrukking, terreur en politiek geweld in het algemeen onder ogen zien.

Verscheidene andere benaderingen tot het vreedzaam oplossen van conflicten - zoals onderhandelingen, arbitrage, verzoening, bemiddeling en soortgelijke middelen waarbij sprake is van compromissen - hebben een zekere verdienste en nut; het is niet de bedoeling van deze opmerkingen om ze te kleineren. Vele ervan zullen in de toekomst een belangrijke bijdrage kunnen leveren voor de oplossing van die conflicten, waarbij de kwesties niet op fundamentele wijze verbonden zijn met de richting die de maatschappij inslaat of met haar morele principes, en waarbij men niet staat tegenover een tegenstander die bereid is om georganiseerd geweld toe te passen om een bepaald doel te verwezenlijken. Er bestaan echter kwesties, waarbij compromissen eigenlijk moreel en politiek onaanvaardbaar zijn. In dergelijke gevallen zijn die benaderingen tot het oplossen van conflicten, die afhankelijk zijn van de bereidheid tot compromissen (zoals arbitrage en verzoening), ten enenmale ongeschikt. In deze situaties heeft men gewoonlijk zijn toevlucht genomen tot geweld. Bijna zonder enige uitzondering zijn de traditionele benaderingen tot vrede er niet toe gekomen om zich te richten op de behoefte aan sancties, waarmee men strijd kan voeren in situaties waarin geen compromissen mogelijk zijn. Vredesvoorstellen, die stilzwijgend voorbijgaan aan de behoefte aan sancties, lijden aan een dodelijk gebrek. Evenzo helpen onderzoekers die voetstoots de onderstelling aksepteran dat gewelddadige sancties noodzakelijk zijn zonder dat ze diepgaand alle alternatieven bekijken, op onverantwoordelijke wijze eraan mee om de ernstige problemen (waaronder ook oorlog), die onvermijdelijk het gevolg zijn van die onderstelling, eeuwig te laten voortduren.

Daarom zal een verantwoorde benadering tot onderzoek en onderwijs over de problemen van conflict en vrede de belangrijkste en moeilijkste kwestie onder ogen moeten zien, die de weg verspert voor de totale afschaffing van oorlog: de behoefte aan sancties in konfliktsituaties waarbij compromissen onaanvaardbaar of onmogelijk zijn. De grootste aandacht is dan vereist voor alternatieve geweldloze middelen tot het voeren van strijd (9).

Wij weten niet genoeg van deze alternatieve geweldloze sancties af, evenmin als van de problemen en de mogelijkheden ervan in ekstreme conflicten - zoals verdediging tegen invasies van buitenaf of overweldigingen van binnenuit.

Een dergelijke kennis is absoluut nodig om een dergelijke strijd zo effectief mogelijk te kunnen voeren, en vertrouwen in de mate van effectiviteit is onontbeerlijk om te komen tot wijdverbreide permanente adoptie van geweldloze sancties. Dergelijke beperkingen in de kennis, de effectiviteit en het vertrouwen hebben een voospelbaar resultaat: er zullen maar weinig mensen te vinden zijn die bereid zijn om hun vertrouwen in politiek geweld (oorlog inbegrepen), als een middel om aanvallen op het grondwettelijk stelsel en op de onafhankelijkheid het hoofd te bieden, op te geven. Doordat men dientengevolge zijn toevlucht neemt tot politiek geweld, dreigt er in dergelijke binnenlandse conflicten wijdverbreide burgerlijke wanorde en zelfs burgeroorlog te ontstaan, terwijl in internationale conflicten het gevaar ontstaat van algemene oorlog en vernietiging.

Andere conflicten, waarbij minder belangrijke kwesties op het spel staan waarvoor compromissen mogelijk en aanvaardbaar zijn, zijn ook belangrijk; pogingen om deze vreedzaam op te lossen zijn ook vereist. De dringende conflicten zijn echter veel ernstiger. Daarom is het absoluut noodzakelijk dat men financiële, institutionele en intellectuele hulpmiddelen vooral konsentreert op die dringende conflicten, en niet zozeer op de minder belangrijke kwesties, die ook kunnen worden opgelost door een grotere vaardigheid in onderhandelingen en soortgelijke middelen, die met compromissen gepaard kunnen gaan. Het is juist in dringende conflicten, waarbij mensen en regeringen van mening zijn dat militaire actie en andere soorten van politiek geweld nodig zijn, dat wij tekortschieten in voldoende kennis omtrent geweldloze sancties en in een passend alternatief beleid, dat hierop is gebaseerd, om skeptici in staat te stellen alternatieve geweldloze sancties te aksepteren. Daarom moeten studies, gericht op het voorkómen van oorlog, het waarborgen van vrede en het stopzetten van politiek geweld, op de eerste plaats gericht zijn op onderzoek en beleidsstudies naar geweldloze sancties.

Zoals ook op andere terreinen het geval is kunnen we een grotere kennis opdoen van geweldloze sancties door fundamenteel onderzoek naar de praktijk en de werkzaamheid ervan. We kunnen ze effectiever maken dan ze in het verleden waren, door de resultaten ervan toe te passen in onderzoek naar probleem-oplossing en in beleidsstudies, en door voorbereidingen en training. We kunnen het nut ervan voor de vervanging van militaire middelen in de toekomst vergroten door middel van beleidsstudies, die ontworpen zijn met het doel om weloverwogen en voorbereid geweldloze

strijd geschikt te maken voor de vernietiging van diktaturen, de verijdeling van staatsgrepen en de verdediging tegen internationale aanvallers. Deze ontwikkeling vooraf, van uitvoerbare geweldloze alternatieven, zou tenminste de mogelijkheid bieden dat men voor die alternatieven kiest, in plaats van voor oorlog en ander politiek geweld. Dit fundamentele onderzoek richt zich op de volgende algemene terreinen:

- de aard en de dynamiek van geweldloze strijd;
- wat er voor nodig is om ze effectief te doen zijn;
- de techniek ervan voor verandering;
- principes van strategie en tactiek;
- geval-studies over geweldloze strijd, die in het verleden heeft plaatsgevonden;
- de zwakke punten van diktaturen; en
- wat er nodig is om overheersing door overweldigers mogelijk te maken en ook om het te voorkómen.

Onderzoek naar probleem-oplossing is vereist op deze en andere terreinen:

- hoe men het best een bevolking kan mobiliseren, voorbereiden en trainen om liever geweldloze sancties te gebruiken dan militaire;
- hoe men de effectiviteit van geweldloze sancties kan vergroten;
- hoe de mensen, ondanks gewelddadige onderdrukking, toch kunnen doorgaan met hun geweldloos verzet;
- hoe men de problemen van leiderschap en van verspreiding van de verantwoordelijkheid onder alle deelnemers kan oplossen;
- hoe de zwakke punten in het regime en de samenleving van de overweldiger het best kunnen worden benut om de taak van de geweldloze verdedigers te helpen slagen;
- hoe men kan voorkomen dat tijdelijke nederlagen ontmoediging kunnen veroorzaken; en
- hoe men een reeks suksessen kan omvormen tot een volledige overwinning.

Beleidsstudies moeten zich bezighouden met taken zoals de volgende:

- de mate waarin beleidsvormen, die voor de verdediging van het land tegen buitenlandse invallen of interne overweldigers steunen op geweldloze sancties in plaats van op gewelddadige, voor hun doel wel of niet geschikt zijn;
- de mogelijkheden, die dergelijke burgerlijke verdedigingsmiddelen hebben om te voldoen aan de verdedigingsbehoeften van de huidige bondgenoten der V.S., zodat deze meer op zichzelf kunnen gaan vertrouwen zonder dat ze

- bijdragen aan een gevaarlijke militaire bewapeningswedloop en de verspreiding van nukleaire wapens;
- hoe deze niet-militaire middelen op de beste wijze kunnen worden aangewend om via akties van de bevolking gevestigde diktaturen te liberaliseren of uiteen te doen vallen;
 - hoe mensen, die onder ekstreme maatschappelijke onderdrukking leven, geweldloze sankties kunnen gebruiken om een rechtvaardiger maatschappelijk steisel tot stand te brengen, in plaats van gebruik te maken van guerrilla-oorlogvoering of van de diktatuur van het één-partij stelsel.
 - hoe een samenleving haar instellingen kan structureren om op de beste wijze in staat te zijn geweldloze volksverdediging te gebruiken voor de verdediging tegen vijandelijke aanvallen en tegelijk de humane eigenschappen van haar eigen maatschappij zo sterk mogelijk te maken (10).
 - hoe men het best pogingen tot het plegen van massamoord (genocide) kan voorkómen en, indien dit reeds aan de gang is, er een eind aan te maken.
 - hoe de bevolking en de onafhankelijke instellingen van de maatschappij op de beste wijze de bereidheid en de kundigheid kunnen verwerven om deze alternatieve middelen voor de landsverdediging toe te passen in plaats van militaire middelen; en
 - hoe een dergelijk omschakelingsprogramma, de overgang naar het nieuwe defensie-beleid, uitgevoerd kan worden met een maksimum aan economies voordeel voor de maatschappij.

Deze voorbeelden geven een idee van een nog grotere reeks van onderwerpen en thema's, die onderzocht moeten worden (11). Instellingen, die gesticht zijn om dergelijke studies uit te voeren, moeten de desbetreffende resultaten van hun onderzoek en hun beleidsstudies omtrent alternatieven voor militaire voorbereidingen en akties inbrengen in zowel regeringslichamen als korporaties buiten de regering (wetgevende, uitvoerende, militaire en andere), die moeten beslissen of men in kritieke situaties zijn toevlucht zal nemen tot militaire akties of tot geweldloze sankties. Onderzoeks-centra, die daarop zijn gericht en die dergelijke projecten bestuderen, zouden een reusachtige bijdrage kunnen leveren aan de oplossing van de grote problemen van onze tijd.

GELEGENHEDEN IN HET ONDERWIJS

Behalve onderzoek en beleidsstudies zijn er ook dringend weloverwogen taken weggelegd voor het onderwijs over alternatieve geweldloze sancties en de vier te onderscheiden problemen. Dit onderwijsdoel is heel iets anders dan "vredesstudies". "Vredesstudies" of "geweldloosheids-studies" schijnen in het algemeen een veel wijder terrein te beslaan. Zij besteden vaak de meeste aandacht aan de onheilen van oorlogvoering en aan het nut van verzoening, arbitrage, compromis en maatschappij-verandering, terwijl ze geweldloze strijd grotendeels verwaarlozen. Bijna altijd schenken zij absoluut geen of slechts minimale aandacht aan diktaatuur, massamoord, binnenlandse machtsovername en internationale agressie. Als men zich daarentegen richt op geweldloze sancties in verband met de vier genoemde problemen zullen de resultaten meer rechtstreeks van toepassing zijn op ernstige krisissituaties en op de beslissing hoe men in dringende conflicten strijd moet voeren.

In brede kringen bestaat er nu belangstelling voor alternatieven voor geweld in het algemeen en een veel grotere belangstelling dan ooit om meer specifiek iets te weten te komen over geweldloze sancties en de mogelijkheden daarvan voor de verdediging en voor andere doeleinden. Om echter aan deze behoefte te voldoen zijn er nog onvoldoende mogelijkheden en hulpmiddelen voor het onderwijs beschikbaar. Daarom is het op dit terrein dringend gewenst, dat er nieuwe mogelijkheden en hulpbronnen voor het onderwijs worden ontwikkeld en dat reeds bestaande worden verbeterd, en dit geldt voor alle vormen van onderwijs: van de meer gepopulariseerde vormen tot de rigoreuze academische benaderingen toe. Dit betekent dus ook dat er iets gedaan wordt binnen de formele onderwijsinstellingen, vanaf de lagere school tot aan universiteiten, onderwijs aan volwassenen en informele studiegroepen toe. Er moet ekstra werk gedaan worden door de openbare communicatie-media.

Het is van het grootste belang dat dergelijk onderwijs-

werk zo onbevooroordeeld en kwalitatief zo goed mogelijk is; het doel ervan is om kennis en begrip te verschaffen om daarmee de mensen te brengen tot dieper nadenken en tot eerlijker evalueren; en dus niet om mensen op zodanige wijze te indoktrineren dat zij een bepaalde zienswijze of een bepaald beleid aksepteren.

We hebben een algemeen openbaar onderwijs-programma nodig over de aard van strijd door burgers en geweldloze vormen van actie, zodat de mensen gaan begrijpen wat het werkelijk betekent en niet meer de verkeerde opvattingen erover hebben, die zo algemeen voorkomen. Dit programma zou middelen kunnen behelzen, zoals boeken, krantenartikelen, romans, historische romans, onderwijskursussen voor volwassenen, televisie-series, radio-programma's, video-banden, tijdschrift-artikelen en dergelijke.

Studiegroepen over geweldloze sancties en de mogelijkheden daarvan kunnen een zeer nuttige wijze van onderwijs bieden. Ze kunnen gebruikt worden door 'n klein aantal mensen, of de groepen kunnen groter worden, zodat zeer grote aantallen mensen meedoen. In het opmaken van lesroosters en het vaststellen van de lestijden zijn dit soort groepen erg soepel, en als ze over voldoende literatuur, video-banden en dergelijke kunnen beschikken, hoeven ze niet door "eksperts" geleid te worden. De studiegroepen kunnen volledig onafhankelijk zijn of men kan ze laten aansluiten op soortgelijke groepen of bij een organisatie met een bredere of andere belangstelling. Er bestaan aanwijzingen, dat een opvallend groot aantal mensen bereid is lid te worden van studiegroepen over geweldloze sancties. De ontwikkeling en de verspreiding van goede hulpmiddelen voor het onderwijs, en kennis van de wijze waarop zulke groepen moeten worden georganiseerd en begeleid, zijn daarom van het grootste belang.

Op scholen en universiteiten is het nodig veranderingen aan te brengen in het leerplan om in de normale kursussen en disciplines specifieke informatie in te brengen omtrent geweldloze strijdvormen, op een aangepast akademies nivo. Deze informatie zou, bijvoorbeeld, kunnen gaan over de rol die deze strijdvorm gespeeld heeft in verschillende historische situaties, hoe ze werkt, de psychologische dynamiek ervan, en over andere aspecten. Op de universiteiten, op de middelbare scholen, en misschien zelfs al eerder, bestaat er behoefte aan specifieke kursussen over geweldloze strijd. Dit betekent het ontwikkelen van lesmateriaal, tekstboeken, video-banden, films en andere hulpbronnen (12).

Waar kursussen over geweldloze sancties reeds in het

leerplan zijn opgenomen zijn die gewoonlijk aan verbetering toe. Men zou er, bijvoorbeeld, naar kunnen streven de verscheidenheid en de kwaliteit van dergelijke kursussen te verbeteren, de academische hardheid ervan te vergroten, nieuwe hulpbronnen eraan toe te voegen, de geboden en nagestreefde begrippen en kennis te verdiepen, het evenwicht en de duidelijkheid van de presentatie te verbeteren en de hoeveelheid van het gebodene in deze en soortgelijke kursussen te vergroten.

Op universiteiten zou men speciale studie-programma's kunnen starten. Normaal gesproken zal een bepaald verschijnsel, zoals geweldloze sankties, niet het onderwerp zijn van een speciale afdeling of programma. In plaats daarvan zou het herhaaldelijk bekeken kunnen worden in samenhang met de studies, die gedaan worden door de gewone afdelingen en programma's. Wij worden hier echter gekonfronteerd met een ongewone situatie: men heeft gewoonlijk uit onze historische studies en ons onderzoek en onderwijs in sociale psychologie, sociologie, politieke wetenschappen en dergelijke iets belangrijks weggelaten: een zeer groot en gewichtig terrein van menselijke ervaring, in vele landen, samenlevingen en periodes in de geschiedenis. De weinige uitzonderingen daargelaten, behoort geweldloze strijd niet tot de verschijnselen die op die terreinen worden bestudeerd, en de professoren en docenten zijn onvoldoende op de hoogte met deze specifieke materie. Het probleem wordt nog verergerd door een hele reeks van grove misvattingen en wanbegrippen, die deel uitmaken van de algemene opvattingen die men heeft omtrent "geweldloosheid".

Daarom is er speciale aandacht vereist, die alleen maar kan worden geboden door middel van speciale programma's met een getrainde staf. Dergelijke speciale programma's moeten echter innig samenwerken met bestaande afdelingen en disciplines, en studenten moeten er hun hoofdstudie van kunnen maken.

Wat nu volgt zijn voorbeelden van stappen, die ondernomen zouden kunnen worden om het onderwijs over geweldloze alternatieven op scholen en universiteiten te verbeteren:

- het voorbereiden van kursussen en lesmateriaal voor basisscholen en middelbare scholen over alternatieve sankties en over de problemen van diktatuur, massamoord, oorlog en stelsels van maatschappelijke onderdrukking;
- het voorbereiden van handleidingen en suggesties voor personen, die op dit terrein op verschillende onderwijsnivo's kursussen geven, alsmede adviezen die direkt uit-

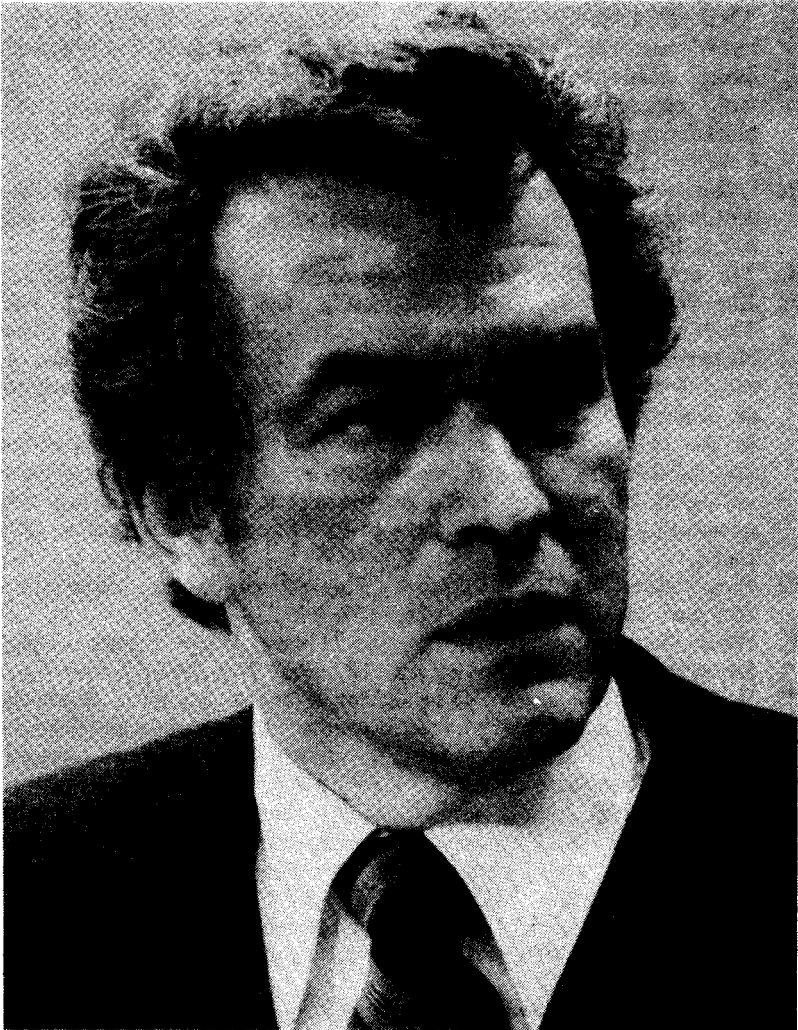
- gevoerd kunnen worden of om die personen ertoe te brengen ze aan te passen of zo nodig zelfs nieuwe cursussen en benaderingen te creëren;
- keuze en ontwikkeling van historische studies, die de betrekkelijke verwaarlozing van geweldloze strijd in het verleden moeten trachten goed te maken;
 - het voorbereiden van nieuwe teksten, studiegidsen en andere gedrukte leergang-materialen, die zich richten op alternatieve sancties en de vier genoemde problemen (met de vier tegengestelde positieve toestanden), en die dege-lijkelijk informatief achtergrondmateriaal en evenwichtige presentaties moeten bieden en omtrent dit alles nieuwe vragen zullen opwerpen;
 - het ontwikkelen van tafelspellen voor thuis en school, te gebruiken als leermiddelen en als middelen om problemen op te lossen bij de evaluatie en het gebruik van geweldloze sancties in dringende konflikt-situaties;
 - het voorbereiden van nieuwe films, gedramatiseerde en documentaire televisie-programma's, video-banden en dergelijke, die te maken hebben met deze verschijnselen en problemen;
 - het onderzoeken van onderwijsmethodes, die gebaseerd zijn op participatie en actieve deelname, en die eventueel gebruikt kunnen worden bij cursussen over geweldloze alternatieven, met de bedoeling om de actieve deelname van de leerlingen in hun eigen onderwijsproces te stimuleren en te vergemakkelijken;
 - het instellen van studiebeurzen en subsidies om (1) hulp te bieden aan onderwijsinstellingen bij de ontwikkeling en uitbreiding van programma's voor beginners en gevorderden op dit terrein; (2) studiebeurzen en subsidies te kunnen verlenen aan gediplomeerden, die zich op dit terrein willen specialiseren, en hen hulp te bieden bij het schrijven van hun dissertatie, en (3) om steun te verlenen aan onderzoekers en docenten bij de voorbereiding van onderwijsmiddelen-, tekstboeken, leerplannen, films, video-programma's en dergelijke - en om onderwijsmensen erop te wijzen dat deze zaken verkrijgbaar zijn;
 - het ontwikkelen van interdisciplinaire programma's voor universiteits-studenten over geweldloze sancties en de vier genoemde problemen;
 - het geven van individuele cursussen voor afgestudeerden, van academische leergangen en het bieden van dissertatie-supervisie en dergelijke, over geweldloze sancties en de vier problemen, binnen het kader van de gevestigde afdelingen en programma's;

- het ontwikkelen van interdisciplinaire studies voor afgestudeerden, cursussen, academische leergangen, dissertatiesupervisie en dergelijke, op dit terrein in samenwerking met gevestigde afdelingen en programma's;
- het geven van speciale zomerkursussen over alternatieve sancties en de genoemde problemen voor (1) gast-studenten van andere universiteiten, (2) leraren die aan middelbare scholen cursussen op dit terrein geven, en (3) stafleden van andere universiteiten, die over deze verschijnselen en problemen cursussen geven. (De cursussen (2) en (3) kunnen zich richten op de realiteit en ook op onderwijs-methodes en benaderingen.);
- hulp bij het instellen van kwaliteitsprogramma's voor doctoraal-studies en promotie-onderzoek om toekomstige onderzoekers, beleidsanalisten en docenten te trainen in de studie van alternatieve sancties en de vier daarmee verwante problemen;
- bevordering van de uitbreiding of ontwikkeling van kleine en grote bibliotheken, die zich richten op het gehele terrein of op specifieke verschijnselen en problemen; en
- het ontwikkelen van formele en informele netwerken, waardoor docenten, studenten en onderzoekers, die op dit terrein in diverse instituten werkzaam zijn, bij elkaar adviezen kunnen inwinnen en hun problemen, ervaringen en inzichten kunnen uitwisselen.

TOT BESLUIT

Er liggen een grote verscheidenheid aan kansen en taken op ons te wachten, om ons beter te informeren omtrent de aard en de mogelijkheden van geweldloze sancties als een oplossing voor onze ernstigste problemen. Deze taken vereisen de medewerking van een grote verscheidenheid aan mensen en instellingen. Dit werk zal nuttig zijn om ons de kennis en het begrip te verschaffen, die nodig zijn om de

potentiële bijdrage van alternatieve geweldloze sankties te evalueren. Deze studies kunnen ons helpen om beter onze wereld, onze problemen en onze keuzes te leren begrijpen, en ze kunnen ons ook van dienst zijn om enige van onze ernstigste problemen aan te pakken en op te lossen. Deze inspanning is werkelijk nodig.

Gene Sharp

NOTEN

1. Deze vier problemen worden meer gedetailleerd bestudeerd in Gene Sharp, SOCIAL POWER AND POLITICAL FREEDOM* (Boston: Porter Sargent, 1980).
Nog meer relevant materiaal, omtrent strategie voor de bevrijding van onderdrukking en daarmee verwante etiese kwesties, kan men vinden in Gene Sharp, GANDHI AS A POLITICAL STRATEGIST, WITH ESSAYS ON ETICS AND POLITICS* (Boston: Porter Sargent, 1979), vooral hoofdstuk 12, "Morality, Politics and Political Technique"
2. Deze analyse van de rol van geïnstitutionaliseerd politiek geweld is gebaseerd op "The Societal Imperative", hoofdstuk 11 in SHARP, SOCIAL POWER AND POLITICAL FREEDOM*, blz. 285-308.
3. Over de structurele gevolgen van gewelddadige en geweldloze sancties, zie "Popular Empowerment", in id., blz.325-356.
4. Zie ook "The Societal Imperatieve", in id., blz. 291-293.
5. Zie Gene Sharp, THE POLITICS OF NONVIOLENT ACTION* (Boston: Porter Sargent, 1973), speciaal "The Nature and Control of Political Power", hoofdstuk 1, blz. 7-62; en "Nonviolent Action: An Active Technique of Struggle", hoofdstuk 2, blz. 63-105.
In de rest van het boek staan nog veel meer historische voorbeelden geciteerd en beschreven. Gedeeltelijke vertalingen hiervan in het Nederlands zijn: "De politiek van geweldloze actie"* (91 pag.) en "Macht en Strijd"* (235 pag.).
6. Over deze methodes, zie "The Methods of Nonviolent Action", deel 2, in id., blz. 107-445.
7. Over deze mechanismen, zie "Three Ways Success May Be Achieved", id., hoofdstuk 13, blz. 705-776.
8. Voor deze discussie is in ruime mate gebruik gemaakt van mijn schriftelijke getuigenis "Recommendations on a National Peace Academy", aangeboden aan de Amerikaanse Commissie over Voorstellen voor de National Academy of Peace and Conflict Resolution, in vergadering bijeen in Boston, Massachusetts, 2 juni 1980. Een passage uit mijn mondelinge getuigenis is opgenomen in TO ESTABLISH THE UNITED STATES ACADEMY OF PEACE: REPORT OF THE COMMISSION FOR THE NATIONAL ACADEMY OF PEACE AND CONFLICT RESO-

* Deze boeken kunnen besteld worden bij:
SVAG, Postbus 137, 8000 AC Zwolle.

LUTION TO THE PRESIDENT OF THE UNITED STATES AND THE HOUSE OF REPRESENTATIVES OF THE UNITED STATES CONGRESS (Washington, D.C.: U.S. Government Printing Office, 1981) blz. 133.

9. Voor een lijst met de hoofdbestanddelen van een veelzijdig programma voor onderzoek, onderwijs en het nadenken over geweldloze sancties, zie "Twenty Steps in Development and Evaluation of Nonviolent Sanctions", Appendix B in Sharp, SOCIAL POWER AND POLITICAL FREEDOM*, blz. 383-390.
10. Voor enige studies over een dergelijk politiek beleid, zie "Ekstra Leesmateriaal" op de volgende bladzijde.
11. Voor opsommingen en korte beschrijvingen van terreinen voor onderzoek en beleidsstudies over alternatieve geweldloze sancties, zie Gene Sharp, EXPLORING NON-VIOLENT ALTERNATIVES (Boston: Porter Sargent, 1970), "Research Areas on Non-violent Alternatives", hoofdstuk 4, blz. 73-113. (Herziene bewerking uit 1983 staat vertaald in: Onderzoek voor Geweldloze Alternatieven; SVAG-Studie 13, Zwolle) Idem, "Research Areas on the Nature, Problems and Potentialities of Civilian Defense", in GANDHI: THEORY AND PRACTICE, SOCIAL IMPACT AND CONTEMPORARY RELEVANCE: PROCEEDINGS OF A CONFERENCE, red. S.C.Biswas (Simla: India Institute of Advanced Studies, 1969), blz. 393-413.
12. De eerste van dergelijke video-banden voor gebruik in het onderwijs zijn nu verkrijgbaar: ALTERNATIVES TO VIOLENCE: A VIDEO SERIES, gesubsidieerd door het Fonds voor de Verbetering van Onderwijs na de Middellbare School, Ministerie van Onderwijs in de V.S., door de University City Science Center, Philadelphia. Inlichtingen te verkrijgen bij: W.T.L. (Distribution), Box 351, Primos, Pa. 19018, U.S.A.

EKSTRA LEESMATERIAAL

(tevens aangepast voor het Nederlandse taalgebied)

Over geweldloze strijd

- Sharp, Gene: THE POLITICS OF NONVIOLENT ACTION* (Boston: Porter Sargent, 1973). Verkrijgbaar in paperback in drie delen: POWER AND STRUGGLE, THE METHODS OF NONVIOLENT ACTION EN THE DYNAMICS OF NONVIOLENT ACTION, Boston - 1974. Verkorte uitgaven hiervan in het Nederlands, die elkaar nauwelijks overlappen zijn: De politiek van geweldloze actie* (91 pag.); Macht en Strijd*, Utrecht - 1982 (235 pag.).

Over geweldloze volksverdediging / sociale verdediging

- Atkeson, Edward B.: "The Relevance of Civilian-based Defense to U.S. Security Interests", MILITARY REVIEW 56, No. 5 (mei 1976): 24-32 en No. 6 (juni 1976): 45-55.
- Boserup, A. en M. Andrew; WAR WITHOUT WEAPONS (New York: Schocken, 1975; London: Francis Pinter, 1974)
- Feddema, J.P.; A.H.Heering; E.A.Huisman; VERDEDIGING MET EEN MENSELIJK GEZICHT. Grondslagen en praktijk van sociale verdediging.* Amersfoort - 1982 (96 blz.)
- Huisman, E.A.; VAN GEWELD BEVRIJD. Overleven door democratisering en ontwapening.* Zwolle - 1987 (524 blz.)
- Niezing, J.; Sociale verdediging als logisch alternatief; van utopie naar optie.* Assen - 1987 (159 blz.)
- Robben, W. (red.); MOGELIJKHEDEN VAN SOCIALE VERDEDIGING.* Geweldloos Aktief, thema-nr.10, Arnhem - 1986 (63 blz.), met uitgebreid literatuur-overzicht.
- Roberts, Adam; red. CIVILIAN RESISTANCE AS A NATIONAL DEFENSE (Harrisburg, Pa: Stackpole Books, 1968) Ook uitgegeven als THE STRATEGY OF CIVILIAN DEFENSE (London: Faber, 1967).
- Sharp, Gene; "Civilian-based Defense: A New Deterrence and Defense Policy", in STRATEGIC DOCTRINES AND THEIR ALTERNATIVES, red. Yoshikazu Sakamoto en J. Saxe-Fernandes (Paris - Unesco). Bevat ook een uitgebreide bibliografie in meerdere talen. Dit hoofdstuk van Gene Sharp is gepubliceerd in: Sociale Verdediging; afschrikking en verdediging door burgers*. Den Haag - 1982.
- EXPLORING NONVIOLENT ALTERNATIVES (Boston: Porter Sargent, 1970). Uitverkocht, maar in bibliothe-

- ken nog te vinden. Zie vooral "Research Areas on Nonviolent Alternatives", blz. 73-113. Dit laatste is in een herziene bewerking uit 1983 vertaald in: Onderzoek voor geweldloze alternatieven, SVAG - studie 13, Zwolle.
- MAKING EUROPE UNCONQUERABLE. The Potential of Deterrence and Defence.* (London, Taylor and Francis, 1985.) Bevat een uitgebreide bibliografie van boeken in verschillende talen.
 - MAKING THE ABOLITION OF WAR A REALISTIC GOAL. Pamflet. Wallach Award Essay. (New York: Institute for World Order, 1981); Nederlandse vertaling opgenomen in het eerste deel van deze brochure.
 - NATIONAL SECURITY THROUGH CIVILIAN-BASED DEFENSE. Association for Transarmament Studies, 3636 Lafayette Avenue, Omaha, Nebraska 68131, U.S.A. Van deze groep kunnen ook personen van buiten Nebraska lid worden; de groep geeft een nieuwsbrief uit over geweldloze volksverdediging.
 - POST-MILITARY DEFENSE (Princeton, N.J.: Princeton University Press, komt binnenkort uit).
 - SOCIAL POWER AND POLITICAL FREEDOM* (Boston: Porter Sargent); vooral "The Political Equivalent of War; Civilian-based Defense" en "Seeking a Solution to the Problem of War", blz. 195-261 en 263-284.
- Tromp, H. (red); SOCIALE VERDEDIGING.* Pax Christi-Xeno) Groningen (256 blz.) (Met een hoofdstuk van Gene Sharp.)

Over het verband tussen de "vier problemen" en geweldloze strijd

Sharp, Gene; SOCIAL POWER AND POLITICAL FREEDOM* (Boston: Porter Sargent, 1980)

Over morele geweldloosheid, geweldloze sancties en politieke etiek

Sharp, Gene; GANDHI AS A POLITICAL STRATEGIST, WITH ESSAYS ON ETHICS AND POLITICS* (Boston: Porter Sargent, 1979), vooral Deel Twee, "Essays on Ethics and Politics", blz. 201-309.

TIJDSCHRIFT

Het blad GEWELDLOOS AKTIEF / eSvee, dat zesmaal per jaar verschijnt, geeft informatie over geweldloze strijd en sociale verdediging. Uitgave: Stichting voor Geweldloze Weerbaarheid, Ln. v. Klarenbeek 38, 6824 JR Arnhem.

NETWERK SOCIALE VERDEDIGING NEDERLAND

Ten behoeve van de ontwikkeling van Sociale Verdediging is ontstaan de Stichting Netwerk Sociale Verdediging Nederland, Twentseweg 196, 7722 MX Dalfsen. Informatie over sociale verdediging en van het netwerk wordt opgenomen in "eSvee", dat opgenomen is in het blad Geweldloos Aktief.

*Deze boeken kunnen besteld worden bij:
SVAG, Postbus 137, 8000 AC Zwolle.

STICHTING VOORLICHTING AKTIEVE GEWELDLOOSHEID

De Stichting Voorlichting Aktieve Geweldloosheid (SVAG) werd in september 1976 opgericht met als doelstelling: een samenleving die de waarde kent van aktieve geweldloosheid om spanningen en konflikten op te lossen en een rechtvaardige maatschappij te bevorderen, zowel nationaal als internationaal.

De Stichting wil hier aan werken door middel van voorlichting, via informatief materiaal en publikaties.

Belangstellenden ontvangen tweemaal per jaar het gratis "SVAG-Medelingen"-blad. Een gratis SVAG-boeken katalogus en verdere informatie over de SVAG, kan aangevraagd worden bij: SVAG, Postbus 137, 8000 AC Zwolle.

GESPREKS-ONDERWERPEN

Voer een gesprek, over de inhoud van de brochure, op basis van enkele van de onderstaande uitspraken. (Bekijk desgewenst de kontekst waarin de uitspraak gedaan werd.)

pag.6

Als een nieuwe aanpak van het oorlogsprobleem een solide basis wil hebben, moet er rekening worden gehouden met enige harde feiten die de meeste vredeswerkers zelden onder ogen durven zien. (Praat over de feiten die op pag.6 genoemd worden.)

pag.8/9

Oorlog vormde een krachtig middel waarmee in een konflikt principes, doeleinden en een samenleving verdedigd en bevorderd konden worden. De meeste mensen geloofden, en geloven nog steeds, dat in dergelijke krisissituaties geen enkele andere techniek afdoende zou kunnen zijn. (...) Zolang er behoefte wordt gevoeld aan zulke strijdmethodes, en zolang men geen volwaardig alternatief ziet voor oorlog, zolang is er geen kans dat men afstand doet of afziet van oorlog. Mensen en samenlevingen zullen niet kiezen voor een weerloze opstelling.

pag.9

In het verleden is er in vredesvoorstellen en door vredesbewegingen geen geloofwaardige alternatieve defensie-politiek in plaats van oorlog aangegeven.

pag.9/10

De voorstanders van een sterke verdediging (zijn), door hun koppig volhouden dat alleen militaire middelen in aanmerking komen en dat niet-militaire middelen niet onderzocht hoeven worden, er verantwoordelijk voor dat er nu zo'n gevaarlijke situatie is ontstaan en dat er te weinig is gedaan aan de ontwikkeling van andere mogelijkheden.

pag.10

Als we het vertrouwen in oorlog en andere soorten gewelddadige konflikten drasties willen verminderen of geheel willen laten verdwijnen, dan is het noodzakelijk daarvoor in de plaats een geweldloze tegenhanger te stellen, "oorlog zonder geweld", waarmee de vrijheid, een manier van leven, humanitaire principes, instellingen en de samenleving in ieder geval even doelmatig tegen militaire aanvallen beschermd kunnen worden als met behulp van militaire middelen.

pag.11

De macht van alle heersers en regeringen is kwetsbaar, onbestendig en afhankelijk van maatschappelijke factoren. (...) Elk van deze bronnen heeft veel te maken met, of is rechtstreeks afhankelijk van, de mate van samenwerking, onderwerping, gehoorzaamheid en hulp die de heerser van zijn onderdanen weet te verkrijgen. (...) Zo zijn alle heersers voor hun positie en hun politieke macht afhankelijk van de gehoorzaamheid, onderwerping en medewerking van hun onderdanen.

pag.14

Dit soort (geweldloos) verzet en zo'n verdediging kan tegen diktaturen toegepast worden omdat zelfs ekstreme dictators er niet in slagen zich van hun afhankelijkheid van de bevolking en de samenleving, die ze willen overheersen, te bevrijden. In tegenstelling tot wat doorgaans verondersteld wordt zijn diktaturen niet zo sterk en almachtig als ze ons willen laten geloven.

pag.14/15

De ervaringen die zijn opgedaan in de bovenvermelde en andere gevallen van geïmproviseerd verzet tegen interne machtsovernames, invasies en diktaturen verschaffen geen kant-en-klare vervangende defensie-politiek die simpelweg toegepast kan worden als een vervangingsmiddel voor oorlog. Ze verschaffen ons echter wel primitieve prototypes, die door middel van onderzoek en analyse en door zorgvuldige evaluatie, verdere verfijning, voorbereidingen, planning en training, wél de basis zouden kunnen vormen voor een nieuwe defensie-politiek. (...) Deze alternatieve, afschrikings- en defensie-politiek wordt 'sociale verdediging' genoemd. Dat houdt in dat de strijd gevoerd wordt door goed voorbereide burgers, die zich door middel van geweldloze strijd inzetten om de vrijheid, de soevereiniteit en het grondwettelijke stelsel van hun samenleving in stand te houden tegenover interne machtsovernames en eksterne invasies en bezettingen.

pag.15

Het is mogelijk om met geweldloze middelen zeer sterke druk uit te oefenen; men kan er zelfs iets mee afdwingen. In plaats van zich te richten op bekering van de tegenstander wordt verzet vanuit de burgerbevolking vaker gevoerd door de tegenstander te ontwrichten, te verlammen of te dwingen, door hem de benodigde medewerking te ontzeggen en door de normale werking van het systeem te verstoren. Dit is een basis voor sociale verdedigingsstrategieën.

pag.17

Sociale verdediging gaat niet alleen uit van het principe dat permanente waakzaamheid de prijs is voor de vrijheid, maar ook van het principe dat iedere burger verantwoordelijk is voor de verdediging van de onafhankelijkheid en de vrijheid. Deze vorm van defensie is vollediger dan het militaire systeem, want de gehele bevolking en alle instellingen worden bij de defensieve strijd betrokken. Omdat de deelname op vrijwillige basis moet geschieden, wil het in geval van crisis een betrouwbaar middel zijn, en omdat er uitgegaan wordt van geweldloze middelen, is sociale verdediging wezenlijk democraties.

Evenals bij militaire oorlogsvoering wordt deze strijdmethode toegepast tegenover gewelddadige acties van een vijand. Met doden en gewonden moet, evenals bij militaire strijd, rekening worden gehouden.

pag.22

Ook sociale verdediging kost geld en vereist personeel en materieel, maar het zou met veel minder grondstoffen, industriële capaciteit, geld en energie toekunnen dan militaire defensie.

pag.25

Ernstige gevaren bedreigen nog steeds de mensheid. Pogingen ter verbetering van deze situatie zijn vaak mislukt. Vooral moeten wij het feit onder ogen kunnen zien, dat wij er niet in geslaagd zijn om de vier problemen op te lossen van diktatuur, massamoord (genocide), oorlog en stelsels van maatschappelijke onderdrukking.

pag.26

Toekomstige dictators zullen veel meer en veel betere middelen tot hun beschikking hebben om de mensheid, individueel en als gemeenschap, onder controle te houden dan bijvoorbeeld Hitler of Stalin dat hadden. De technische kundigheid in het massaal afslachten van mensen is nu zelfs veel meer ontwikkeld, dan de middelen die Hitlers beulen tot hun beschikking hadden. (...) Toch worden nog steeds de middelen, die regeringen tot hun beschikking hebben om geweld te plegen en om te overheersen, verder tot in het ekstreme ontwikkeld.

pag.28

Zonder geïnstitutioneerd politiek geweld zouden diktatuur, massamoord, oorlog en stelsels van maatschappelijke onderdrukking niet kunnen bestaan. (...) Hoe zou men een diktatuur staande kunnen houden zonder dat men de beschikking

heeft over binnenlandse geweldssystemen, om daarmee de geknechte bevolking onder de duim te houden? Zonder politiek geweld zouden belangrijke internationale conflicten andere vormen aannemen dan moderne oorlogvoering. Men zou geen massamoord kunnen plegen zonder dat men over de capaciteit beschikt om grote aantallen mensen te doden. Als geïnstitutioneerd geweld is dit geweld niet de spontane uitbarsting van "agressie" of "frustratie". Het is het stelselmatig, weloverwogen, georganiseerd aanwenden van geweld door instellingen, die met opzet in het leven zijn geroepen om dat geweld uit te kunnen oefenen. Dit brengt een ernstig gevaar teweeg, dat tot nu toe grotendeels onopgemerkt is gebleven: als men een instelling in het leven roept om politiek geweld te gebruiken voor een bepaald doel, zelfs als dat doel goed is, dan kan diezelfde instelling gebruikt worden voor een totaal ander doel.

pag.29/30

Als moderne politieke stelsels van politiek geweld afhankelijk zijn om zich staande te houden, is het dan niet mogelijk om van deze afhankelijkheid van politiek geweld af te komen en daardoor ook die vier problemen uit te schakelen?

pag.30

Het is duidelijk dat sankties niet eenvoudig kunnen worden afgeschaft of verloochend. Elke samenleving heeft enige vorm van uiteindelijke sankties nodig. (Met sankties bedoelen wij hier middelen om straf of vergelding toe te passen als men zich niet op de gewenste wijze gedraagt.) Binnen een samenleving hebben mensen, groepen en de samenleving als totaliteit enige vorm van uiterste sanktie nodig om dringende conflicten te kunnen afhandelen, om bepaalde minimale gedragsnormen te kunnen afdwingen, om op een of andere wijze te kunnen afrekenen met zeer destructieve en gewelddadige handelwijzen binnen een samenleving, en om interne machtsgrepen en onderdrukking te voorkomen. Internationaal ziet een gemeenschap zich geplaatst tegenover conflicten, waarbij zeer belangrijke kwesties op het spel staan.

pag.31/32

De meeste mensen en de meeste regimes vertrouwen erop, dat in ekstreme situaties in de binnenlandse en de internationale politiek, politiek geweld - als een dreigement of in werkelijkheid toegepast - de enige beschikbare realistische sanktie-maatregel biedt, DE definitieve sanktie, die een redelijke kans biedt dat ze afdoende is. (....) Mensen en sa-

menlevingen hebben dus hun vertrouwen gesteld juist in dat verschijnsel, dat het meest heeft bijgedragen tot zoveel tragiese en fundamentele gevolgen. Maar is het werkelijk waar, dat politiek geweld de enige beschikbare sankties biedt, die in staat zijn in crisis-situaties effectief te worden gebruikt?

pag.33

Geweldloze sankties, die gebruik maken van lijdelijk verzet en samenwerking weigeren, zijn effectief doordat ze rechtstreeks de machtsbronnen van de tegenstander afsnijden. Dit wordt mogelijk gemaakt doordat alle regimes, ook de meest diktatoriale, voor hun machtsbronnen afhankelijk zijn van de mensen over wie ze heersen; als gehoorzaamheid en samenwerking geweigerd of ingetrokken worden, worden ook deze machtsbronnen beperkt of afgesneden, waardoor na verloop van tijd het regime uiteenvalt. (...) Deze middelen, mits deskundig ontwikkeld en toegepast, kunnen méér uitwerking hebben voor maatschappelijke en politieke doeleinden die verenigbaar zijn met deelname en vrijheid van het volk, dan politiek geweld dat ooit zal kunnen.

pag.34

In bepaalde gevallen hebben deze geweldloze middelen Nazi's verslagen, kommunistiese heersers gefrustreerd, diktaturen ondermijnd, wereldrijken uiteen doen vallen, buitenlandse invallers bestreden, en staatsgrepen verijdeld. Deze geweldloze sankties en strijdmethoden zijn in velerlei kulturen overal ter wereld toegepast door mensen, die nooit aanhangers waren van het geloof in geweldloosheid, en dat ook nooit werden. Toch waren deze "gewone" mensen niet alleen tot grote daden van moed in staat, maar ook van grote macht in het bepalen van hun eigen bestaan en hun eigen toekomst.

pag.37

Het is juist in dringende konflikten, waarbij mensen en regeringen van mening zijn dat militaire aktie en andere soorten van politiek geweld nodig zijn, dat wij tekortschieten in voldoende kennis omtrent geweldloze sankties en in een passend alternatief beleid, dat hierop is gebaseerd, om skeptici in staat te stellen alternatieve geweldloze sankties te aksepteren. Daarom moeten studies, gericht op het voorkomen van oorlog, het waarborgen van vrede en het stopzetten van politiek geweld, op de eerste plaats gericht zijn op onderzoek en beleidsstudies naar geweldloze sankties.

BROCHURE REEKS AKTIEVE GEWELDLOOSHEID

In januari 1986 begon de SVAG met het uitgeven van de reeks "Aktieve Geweldloosheid". Elk kwartaal verschijnt er een brochure in deze reeks. Een jaar-abonnement kost f 20,- en kan in het vierde kwartaal verlengd worden. (Wil men een abonnement in het tweede of derde kwartaal laten ingaan, dan betaalt men resp. f 15,- en f 10,- en ontvangt men nog de brochures van resp. april of juli, en van oktober.) De brochures zijn ook los te bestellen. Het bedrag van het abonnement kan overgemaakt worden op giro-nr. 2238142 t.n.v. SVAG, Postbus 137, Zwolle; o.v.v. "abonnement reeks aktieve geweldloosheid".

De eerste drie jaren zullen in deze reeks de volgende brochures verschijnen:

JAARGANG 1986

- AG 1 Geweldloosheid: moreel principe of politieke techniek? Gene Sharp (55 blz. / f 6,00)
- AG 2 Burgerlijke ongehoorzaamheid in een democratie? Wat te doen als geen kompromis mogelijk is? Gene Sharp (43 blz. / f 5,00)
- AG 3 'Over Woede' en 'Nieuwe Mannen, Nieuwe Vrouwen; gedachten over geweldloosheid'. B.Deming (31 blz./f 4,00.)
- AG 4 Geweldloze akties voorbereiden. Toegespitst op de strijd tegen kernenergie en kernwapens. (88 blz. / f 9,00)

JAARGANG 1987

- AG 5 Geweldloosheid als revolutionair beginsel; twaalf thesen. Wolfgang Sternstein (68 blz. / f 7,50)
- AG 6 Handboek voor politieke vasten-akties; geschiedenis, voorbeelden, aanwijzingen en training. (72 blz. / f 8,00)
- AG 7 Geweldloosheid opnieuw opeisen; gedachten voor feministiese vrouwen. Jane Meyerding (20 pag. / f 3,00)
- AG 8 Afschaffing van oorlog als een realistische doel. Geweldloze sankties in plaats van diktatuur, massamoord, oorlog en onderdrukking. Gene Sharp (56 blz. / f 6,00)

JAARGANG 1988

- AG 9 De macht van het volk; de theorie van de geweldloosheid toepassen. D.Albert (± 35 blz. / f 4,50)
- AG 10 Geweldloze bevrijdingsstrijd in Zuid-Afrika; een gevalstudie over strategie en taktiek. G.Sharp (± 35 b./f4,50)
- AG 11 'Vredesopvoeding' of 'Opvoeding voor Vrede'. D.Prasad (± 125 blz. / f 12,50)
- AG 12 Progressieve politiek en geweldloze politieke techniek. Gene Sharp (± 25 blz. / f 3,50)

De belangrijkste geschriften, van blijvende betekenis en met zeer uiteenlopende onderwerpen, worden in de reeks opgenomen.